

Samen verantwoordelijk Iedereen doet mee

Participatie in het Sociaal Domein

Dr. Marieke Elgersma-de Koning

Elsemiek Smits-Muis MSc

Rekenkamercommissie Gemert-Bakel en Laarbeek

René van Heijnsbergen
Secretaris

T. 06 53 71 32 03
E. rene.v.heijnsbergen@laarbeek.nl

Kenmerk RO 15190
30 oktober 2018

Inhoudsopgave

Bestuurlijke nota	3
Onderzoeksverantwoording	4
Centrale boodschap	10
Nota van bevindingen	12
Samenspel gemeente en samenleving in Gemert-Bakel	13
1.1 / Samenspel tussen gemeente en gemeenschap	13
1.2 / Samenspel in de praktijk in twee cases	15
Samenspel gemeente en samenleving in Laarbeek	20
2.1 / Samenspel tussen gemeente en gemeenschap	20
2.2 / Samenspel in de praktijk in twee cases	22
Samenspel in de toekomst	27
3.1 / De waarde van inwonersinitiatieven	27
3.2 / De waarde van een betrokken gemeente	28
3.3 / Omgangsregels	28
Bijlage 1 Bronnen	29
Bijlage 2 Gesprekspartners	32
Bijlage 3 Digitale enquête caseselectie	33
Bijlage 4 Bestuurlijke reactie college Gemert-Bakel	35

Bestuurlijke nota

Onderzoeksverantwoording

Aanleiding

De Rekenkamercommissie Gemert-Bakel en Laarbeek wilde graag weten hoe in de beide gemeenten concreet invulling wordt gegeven aan de ambities om het samenspel tussen de gemeente en de gemeenschap anders vorm te geven en hoe inwoners dit ervaren. Het gaat hierbij niet alleen om burgerparticipatie, waarbij de gemeente initiatiefnemer is, maar ook om 'overheidsparticipatie', waarbij de gemeenschap het initiatief neemt. De omwenteling in de relatie tussen overheid en samenleving vindt plaats op het brede spectrum van het gemeentelijk beleid. Echter, in dit onderzoek heeft de rekenkamercommissie zich willen focussen op het sociaal domein. Dat de beide gemeenten in dit gebied sterk inzetten op participatie, blijkt onder andere uit de coalitieprogramma's 'Samen verantwoordelijk' en 'Iedereen doet mee'.

Doelstelling en vraagstelling

Het onderzoek kent een waarderende en opiniërende benadering, waarbij leren voor de toekomst centraal staat. De doelstelling is:

De gemeenteraden van Gemert-Bakel en Laarbeek inzicht bieden in de voortgang van het veranderde samenspel tussen gemeente en gemeenschap.

Op basis van bovenstaande doelstelling is de centrale vraag:

Wat doen de gemeenten Gemert-Bakel en Laarbeek aan het samenspel tussen gemeente en gemeenschap en wat kan beter?

Op basis van deze vraagstelling formuleren we de volgende deelvragen.

Ambitie en beleid

- 1 Welke ambities leven er binnen de organisaties, colleges en raden op het gebied van samenspel met de gemeenschap?
- 2 Wat zijn de visie en het beleid van beide gemeenten op het gebied van samenspel met de gemeenschap?

Samenspel tussen gemeente en gemeenschap in de praktijk

- 3 Welke vormen (instrumenten) van participatie zijn aanwezig in gemeenten Gemert-Bakel en Laarbeek (platforms, wijkraden, digitale middelen, etc.)?
- 4 Welke voorbeelden van samenspel kennen de gemeenten Gemert-Bakel en Laarbeek?

- 5 Hoe ziet het samenspel tussen gemeente en gemeenschap er in de praktijk uit in beide gemeenten? Hierbij letten we onder meer op:
1. De ingezette (financiële) middelen en capaciteit door de gemeente
 2. Ingezette instrumenten
 3. Succesfactoren en risico's van goede voorbeelden
 4. De ervaringen en belevingen van de verschillende betrokkenen: raad, college, ambtenaren en externe betrokkenen als inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen

Samenspel van de toekomst

- 6 Wat kunnen de gemeenten doen om goede voorbeelden een aanjagende functie te geven (voor raad, college en organisatie)?
- 7 Hoe is het huidige beleid te verbeteren?

Onderzoeksuitvoering

Het onderzoek is uitgevoerd tussen april en september 2017. Verschillende onderdelen hebben deel uitgemaakt van het onderzoekstraject. In het eerste stadium zijn relevante visie- en beleidsdocumenten van beide gemeenten geanalyseerd om op die manier de ambities op het gebied van samenspel tussen de gemeente en samenleving in kaart te brengen. Naast een algemene visie is in het bijzonder gekeken naar de ambities en het beleid op het gebied van het samenspel in het sociaal domein. Ook de portefeuillehouders Sociaal domein van beide gemeenten zijn geïnterviewd. Het tweede deel van het onderzoek betrof een viertal casestudies naar de praktijk van het samenspel tussen gemeente en samenleving. Voor dit onderdeel zijn verschillende stappen gemaakt:

- / In samenwerking met de rekenkamercommissie zijn vier cases geselecteerd die nader zijn onderzocht
- / Beschikbare en relevante documenten ten aanzien van de cases zijn geanalyseerd
- / De wethouder en de betrokken beleidsambtenaren zijn geïnterviewd
- / De initiatiefnemers zijn geïnterviewd

Hierbij worden de volgende opmerkingen gemaakt:

- / Een lijst van de respondenten is opgenomen in de bijlage 2 bij het onderzoeksrapport.
- / Er was zeer beperkt documentatie beschikbaar over de vier cases. Dit heeft met name te maken met de minimale verantwoordingseis die de gemeenten aan de initiatieven stellen.
- / De digitale enquête en uitkomsten daarvan zijn opgenomen in bijlage 3 bij het onderzoeksrapport.
- / Het proces van de selectie van de cases verdient een nadere verantwoording. Deze is hieronder opgenomen.

Caseselectie

Er zijn een viertal cases geselecteerd op het gebied van burger- en/of overheidsparticipatie met de focus op het sociaal domein. Op basis van deze cases zijn succesfactoren en uitdagingen in het samenspel tussen gemeente en samenleving in het sociaal domein geanalyseerd. Het gaat om twee cases in de gemeente Laarbeek en twee cases in de gemeente Gemert-Bakel.

In de periode 23 mei tot 1 juni zijn sleutelfiguren in de ambtelijke organisatie en extern betrokkenen (o.a. Wmo-raad, dorpsraden en maatschappelijke organisaties) middels een digitale enquête gevraagd cases aan te leveren die betrekking hebben op burger- en/of overheidsparticipatie in het sociaal domein. Deze inventarisatie heeft een groslijst opgeleverd van meerdere cases per gemeente. In samenspraak met de rekenkamercommissie zijn vier cases geselecteerd.

De selectie van cases is een nauwkeurig proces. Op basis van de onderzoeksdoelstelling, de ervaringen van het onderzoeksbureau en de input van de rekenkamercommissie, zijn een aantal selectiecriteria opgesteld waarlangs de cases zijn geselecteerd.

Een belangrijke voorwaarde voor de selectie van een case is dat de case valt binnen het sociaal domein waarbij er sprake is van interactie tussen de gemeente en de samenleving. Deze interactie kan per case verschillen. We onderscheiden vier verschijningsvormen:

- / De **gemeente** neemt het initiatief, de nadruk ligt op **meedenken** (burgerparticipatie)
- / De **gemeente** neemt het initiatief, de nadruk ligt op **meedoen** (burgerparticipatie)
- / De **gemeenschap** neemt het initiatief, de nadruk ligt op **meedenken** (overheidsparticipatie)

/ De **gemeenschap** neemt het initiatief, de nadruk ligt op **meedoen** (overheidsparticipatie)

Elke case is te plaatsen in één van de bovenstaande categorieën.

Het streven bij de selectie van de cases was niet om een representatief beeld te krijgen, maar juist om succesfactoren en knelpunten van de interactie tussen gemeente en samenleving boven tafel te krijgen. In lijn hiermee zijn de volgende selectiecriteria gehanteerd:

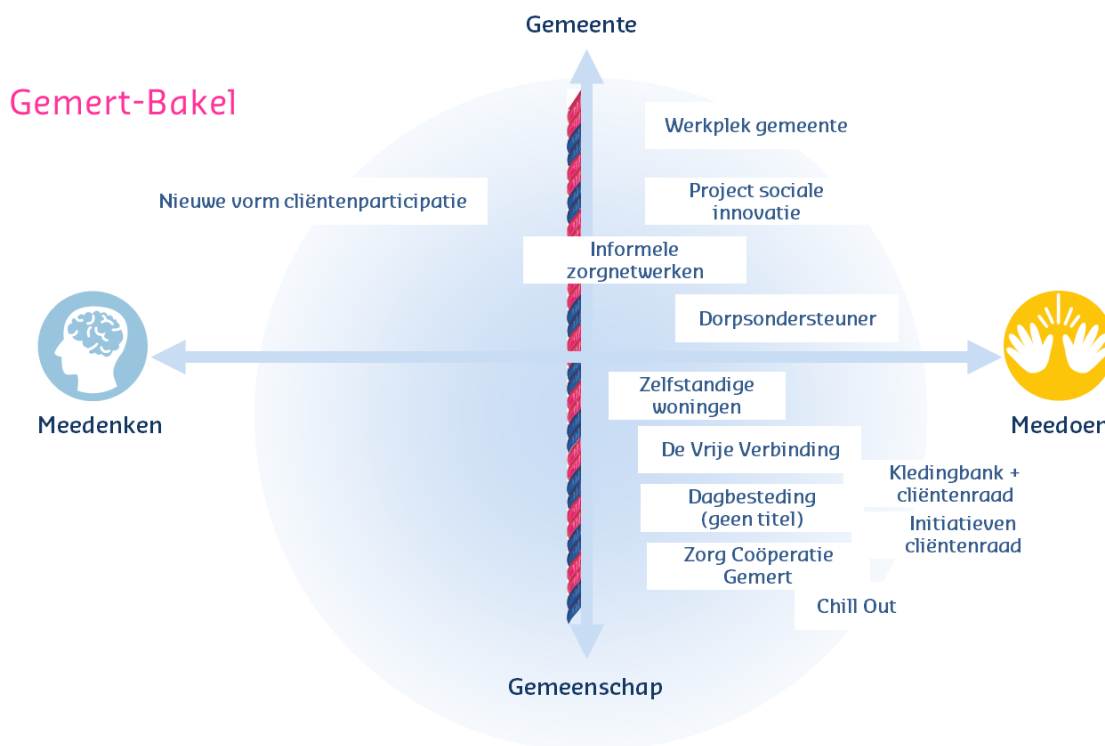
- / Spreiding over de bovenstaande categorieën
- / Spreiding over het sociaal domein (Participatiewet, Wmo, Jeugdwet)
- / Voldoende mate van interactie tussen gemeente en gemeenschap
- / Spreiding over de achtergrond van betrokken inwoners ('usual suspects' en nieuwe doelgroepen)
- / Onderzoekbaarheid (het kunnen spreken van intern en extern betrokkenen)

Tot slot is een belangrijk selectie criterium geweest **het verwachte leereffect**. Dat houdt in dat het bij voorkeur gaat om cases die niet in het nabije verleden uitvoerig zijn onderzocht of geëvalueerd. Het houdt ook in dat de cases uit Gemert-Bakel inzichten kunnen opleveren voor Laarbeek en vice versa.

Verantwoording geselecteerde cases Gemert-Bakel

In de digitale enquête zijn voor de gemeente Gemert-Bakel 12 cases genoemd. Sommige cases zijn door meerdere sleutelfiguren genoemd. Zeven voorbeelden gaan over een initiatief van de gemeenschap met de nadruk op meedoen. Vier cases zijn geïnitieerd door de gemeente met een nadruk op meedoen. Er zijn twee voorbeelden waarbij de gemeente het initiatief heeft genomen met een nadruk op meedenken. Op basis van de genoemde categorieën kunnen de cases in een kwadrant geplaatst worden (zie figuur 1).

Figuur 1: Aangedragen initiatieven voor casestudies Gemert-Bakel

In samenspraak met de rekenkamercommissie zijn de volgende twee cases geselecteerd:

- / Chill Out (valt binnen de Jeugdwet)
- / De Zorgcoöperatie Gemert (valt binnen de Wmo)

Chill Out is één van de weinige initiatieven die valt binnen de Jeugdwet; dit is dan ook een belangrijk selectie criterium geweest. Daarbij is dit een initiatief waar de dorpsondersteuner een belangrijke rol speelt in de organisatie. Deze case bood daarmee de mogelijkheid om beide aspecten (zowel Jeugdwet als de dorpsondersteuner) een plek te geven in het onderzoek. Het had de voorkeur de dorpsondersteuner in het onderzoek te betrekken, omdat dit een belangrijk instrument van de gemeente is om hulp in het informele netwerk te bevorderen en duurdere en zwaardere zorg te vermijden/uit te stellen.

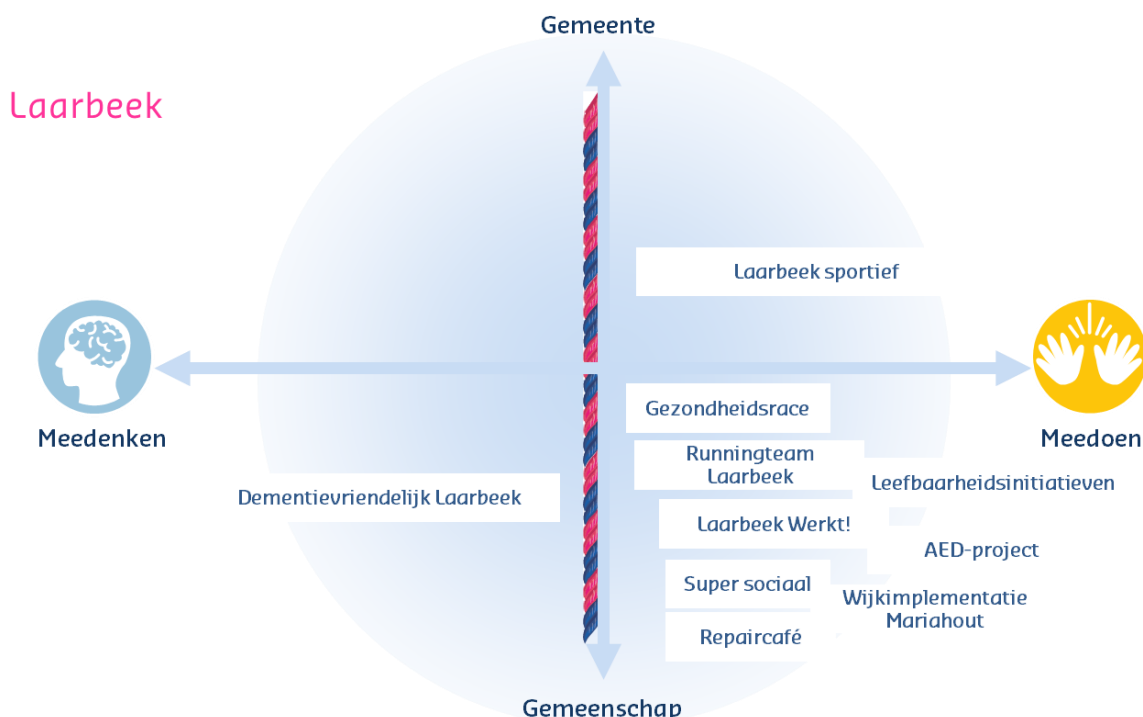
De Zorgcoöperatie Gemert is een initiatief vanuit de samenleving waarbij de gemeente op relatief grote afstand staat. De looptijd van het traject is al ruim 2 jaar (sinds begin 2015), maar er is nog geen evaluatie beschikbaar.

Verantwoording geselecteerde cases Laarbeek

Voor de gemeente Laarbeek zijn 15 cases genoemd. Sommige cases zijn door meerdere sleutelfiguren genoemd. Voor vijf suggesties is er geen duidelijke verbinding met het sociaal domein, dus deze voorbeelden zijn buiten beschouwing gelaten.

Van de overige 10 suggesties zijn acht cases op initiatief van de gemeenschap tot stand gekomen, waarbij de nadruk lag op meedoen door de gemeente. Eén suggestie heeft betrekking op een case die tot stand kwam op initiatief van de gemeente met de nadruk op meedoen, en één suggesties op initiatief van de gemeenschap met de nadruk op meedenken. Op basis van de genoemde categorieën kunnen de cases in een kwadrant geplaatst worden (zie figuur 2).

Figuur 2: Aangedragen initiatieven voor casestudies Laarbeek

In samenspraak met de rekenkamercommissie zijn de volgende twee cases geselecteerd:

- / Dementievriendelijk Laarbeek (Wmo)
- / Laarbeek Werkt!¹ (Participatiewet/Wmo)

Dementievriendelijk Laarbeek valt binnen de Wmo en heeft een heel duidelijke oriëntatie; patiënten met dementie. In het initiatief komen zowel informele (familie, dorpsondersteuning, mantelzorg) als formele zorg samen (doorverwijzingen, huisartsen, casemanagers). Dit is een nieuw aspect ten opzichte van overige cases.

Laarbeek Werkt heeft links met de Participatiewet, waarmee ook dit aspect van de decentralisaties gedekt is in de caseselectie. Het initiatief wordt geheel getrokken door vrijwilligers met weinig bemoeienis van de gemeente. Het initiatief heeft een brede doelgroep en is aanvullend op professionele diensten (UWV, regionaal werkbedrijf Senzer).

Algemene opmerkingen caseselectie

Bij de caseselectie zijn nog enkele algemene opmerkingen te plaatsen:

- / Opvallend is dat de overgrote meerderheid van de genoemde projecten, in zowel de gemeente Gemert-Bakel als in gemeente Laarbeek, behoort tot de categorie initiatief van de gemeenschap, nadruk ligt op meedoen. Dit is reden geweest voor de rekenkamercommissie om ook in de selectie van cases hier nadruk op te leggen. Vanuit de gemeente Laarbeek wordt hierbij wel de kanttekening geplaatst dat initiatieven inderdaad uit de gemeenschap komen, maar dat de gemeente hiervoor wel de voorwaarden biedt. Bijvoorbeeld door start- en werkbijeenkomsten te houden voor inwoners, voor de opstelling van het Wmo-beleid. In dergelijke bijeenkomsten brengt de gemeente inwoners bij elkaar en nodigt hen uit mee te denken. Op die manier schept de gemeente voorwaarden om initiatieven aan te dragen. Wel ligt uiteindelijk de uitvoering (grotendeels) in handen van inwoners.
- / Een groot deel van de initiatieven valt binnen de Wmo. Dit is ook terug te zien in de caseselectie waarbij drie van de vier cases binnen de uitvoering van de Wmo vallen (één case is ook deels gelinkt aan de Participatiewet).

¹ Omwille van de leesbaarheid laten we in het vervolg van dit rapport het uitroepteken achter Laarbeek Werkt weg.

Wederhoorprocedure

Voordat de nota van bevindingen voor ambtelijk wederhoor naar de organisatie is gestuurd, is het concept eerst door het onderzoeksbureau besproken met de rekenkamercommissie. De nota van bevindingen is voor ambtelijk wederhoor aangeleverd op 26 oktober 2017. De bestuurlijke reactie is gevraagd op 16 november 2017.

Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit twee delen: een bestuurlijke nota en een nota van bevindingen. De nota van bevindingen en de onderzoeksverantwoording is opgesteld door Necker van Naem. De centrale boodschap is door de rekenkamercommissie opgesteld.

U bevindt zich nu in de bestuurlijke nota met de onderzoeksverantwoording en de centrale boodschap. Hierna volgt de nota van bevindingen waarin de onderzoeksvragen worden beantwoord aan de hand van de documenten en interviews. Het rapport kent vervolgens vier bijlagen: een overzicht van de geraadpleegde bronnen, een overzicht van de gesprekspartners, de resultaten van de digitale enquête voor de caseselectie en de bestuurlijke reactie.

Centrale boodschap

Conclusie

Burgerinitiatieven in het sociaal domein hebben meerwaarde naast het aanbod van gemeente en (professionele) instanties

Burgerinitiatieven worden daarom actief gestimuleerd door de gemeenten. Hiervoor is een effectief regelgevingskader opgezet dat met beperkte, maar goed gehandhaafde verantwoordingseisen werkt. Daardoor is het opstarten en onderhouden van burgerinitiatieven laagdrempelig.

Burgerinitiatieven worden gedreven door vrijwilligers die informele netwerken hebben. Hierdoor zijn de kosten en eventuele subsidies laag ten opzichte van de bereikte welzijnsverbetering in de gemeente.

Des te meer reden dus om burgerinitiatieven in het sociaal domein verder te faciliteren als gemeenteraad. Hoe dat kan, leest u hierna. De suggesties komen uit het onderzoek (zie met name hoofdstuk 3) en de kennis en ervaring van het onderzoeksbureau.

Beslispunten gemeenteraden

A. Iets meer ondersteuning burgerinitiatieven

Initiatiefnemers noemen drie redenen waarom ze iets meer ondersteuning van de gemeente willen:

1. Uit de betrokkenheid van de gemeente spreekt waardering voor het initiatief
2. De betrokkenheid van de gemeente geeft het initiatief status (bijvoorbeeld richting professionele instanties, het 'opent deuren')
3. De druk op vrijwilligers is groot en er is behoefte aan professionele ondersteuning

De gemeenteraden kunnen iets meer ondersteuning bieden door één of meer van onderstaande opties:

1. Geef elke vrijwilliger een budget voor training, coaching en opleiding
2. Geef elk initiatief een budget om mantelzorgers en vrijwilligers te bedanken
3. Bepaal welke burgerinitiatieven steun krijgen van betaalde professionals
4. Stel een rapporteur aan vanuit de gemeenteraad die zorgt dat raadsleden meer betrokken raken bij burgerinitiatieven

B. Haal nog meer ideeën op

Vrijwilligers komen zelf onvoldoende toe aan evaluatie, naar hun mening, en hebben ideeën die zij niet allemaal zelf of alleen kunnen uitvoeren. De gemeenteraden kunnen via onderstaande suggesties meer ideeën ophalen en helpen starten:

1. Organiseer elk jaar een kraampjesmarkt voor burgerinitiatieven en laat elk initiatief plenair kort wat vertellen
2. Vraag burgerinitiatieven een filmpje te maken als (jaar)boodschap voor de raad

C. Schrijf meer gangbaar Nederlands

Vrijwilligers, mantelzorgers en mensen die hulp willen vinden de regels en procedures van de overheid moeilijk te vatten. De gemeenteraden kunnen de brug slaan tussen de formele organisatie van de overheid en de informele wereld van vrijwilligers en mantelzorgers met één of meer van onderstaande oplossingen:

1. Ambtenaren die een burgerinitiatief adopteren naast hun werk, ontvangen een erkenning hiervoor
2. Er wordt een klankbordgroep ingesteld van inwoners die gemeenteteksten lezen voordat ze worden gecommuniceerd aan bewoners
3. Elk jaar wordt een prijs uitgereikt voor de beste gemeentebrief aan bewoners

D. Mobiliseer opvolgers

Het is belangrijk dat vrijwilligers het stokje goed overdragen aan anderen. Archivering, vastleggen van contacten en afspraken helpen daar bij. De gemeenteraad kan daarbij op de volgende manieren helpen:

1. Biedt burgerinitiatieven een digitale werkplek waar ze stukken kunnen maken en opslaan en gegevens kunnen beheren
2. Vraag het college jaarlijks een overzicht te delen van de ontwikkeling van elk burgerinitiatief waarin bijvoorbeeld is opgenomen hoeveel trekkers er zijn en hoe lang deze er al zitten
3. Vraag het college onderwijsinstellingen en verzorgingstehuizen te benaderen om leerlingen, ouders en bewoners een stage, coachingsplek of activiteit aan te bieden in het sociaal domein

E. Stel een zorgvisie op

Nu de gemeenten de eerste stappen hebben gezet in het nieuwe samenspel tussen gemeente en gemeenschap in het sociaal domein, is er wellicht in de nieuwe raadsperiode ruimte om met elkaar na te denken over de (zorg)voorzieningen die in de toekomst nodig zijn. Wat betekent Samen verantwoordelijk en Iedereen doet mee voor de woningbouw, voor de IT-educatie aan bijvoorbeeld ouderen en de blijvende geschiktheid van inwoners voor de arbeidsmarkt? En hoe kunnen de verschillende partijen het samenspel tussen informele en formele zorg verbeteren?

Nota van bevindingen

Loslaten zonder vallen

Participatie in het Sociaal Domein

1

Samenspel gemeente en samenleving in Gemert-Bakel

1.1 / Samenspel tussen gemeente en gemeenschap

De maatschappij is constant in beweging, geen wonder dat ook de verhoudingen tussen overheid en samenleving onderhevig zijn aan verandering. Gemeente Gemert-Bakel constateert in het coalitieprogramma 2014-2018 dat deze veranderingen vragen om een gemeentebestuur dat mee verandert.² In deze paragraaf wordt beschreven welke ambities, visie en beleid de gemeente heeft als het gaat om het samenspel tussen de gemeente en de samenleving. Hierin kiest de rekenkamercommissie een breed perspectief; gemeentebrede ambities zoals verwoord in beleid zijn het uitgangspunt. In het slot van de paragraaf komt, in lijn met de onderzoeksopzet, de focus meer te liggen op concrete ambities, beleid en instrumenten in het sociaal domein, gebaseerd op beleid en het gesprek met de portefeuillehouder Sociaal domein.

Overheid en inwoners samen verantwoordelijk

De titel van het coalitieakkoord en collegeprogramma van 2014 is veelzeggend: samen verantwoordelijk. De titel wekt de verwachting dat niet meer alleen de gemeente verantwoordelijkheid moet nemen om doelstellingen te realiseren, maar dat ook inwoners hierin een verantwoordelijkheid hebben. Uit de titel spreekt eveneens de verwachting dat de gemeente en inwoners hierin samen optrekken. Kijkend naar de inhoud van het coalitieakkoord worden deze verwachtingen bevestigd: de gemeente Gemert-Bakel spreekt de ambitie uit een gemeente te willen zijn die inwoners centraal stelt en ruimte biedt aan initiatieven en daarbij meer uitgaat “van het benutten van én ruimte geven aan de krachten in de samenleving”.³ De gemeente spreekt hiermee duidelijk de ambitie uit om samen met inwoners, organisaties en verenigingen aan de slag te gaan. Niet het gemeentehuis is uitgangspunt in het besturen van de gemeente, maar de samenleving. Iedereen moet in de gelegenheid zijn mee te doen in de samenleving en bij te dragen aan de leefbaarheid en ontwikkeling van de gemeente.⁴ Meer en meer moeten bedrijven, inwoners en organisaties zelf het initiatief nemen om zaken te regelen. Het collegeprogramma vat dit samen in een kernboodschap: “Iedereen doet mee, vanuit een sociaal en economisch sterke en groene plattelandsgemeente in de Peel met een goed woon- en leefklimaat en voorzieningenniveau vanuit de gedachte; lokaal wat kan en regionaal wat moet”.⁵

² Coalitieakkoord 2014-2018 ‘Samen verantwoordelijk’, p. 3

³ Coalitieakkoord 2014-2018 ‘Samen verantwoordelijk’, p. 4

⁴ Coalitieakkoord 2014-2018 ‘Samen verantwoordelijk’, p. 3

⁵ Collegeprogramma 2014-2018 ‘Samen verantwoordelijk’, p. 3

De gemeente niet meer als initiator, maar als ondersteunende verbinder

Om haar ambities op het gebied van het samenspel met de gemeenschap waar te kunnen maken, ziet de gemeente Gemert-Bakel een andere rol voor zichzelf weggelegd. Woorden waarmee de gemeente zelf uiting geeft aan die nieuwe rol zijn (de overheid als) verbinder, vertrouwen, minder regelgeving en controle, leiding geven, stimuleren, initiëren, terugtreden en loslaten en worden genoemd in het coalitieakkoord en collegeprogramma.⁶ In het collegeprogramma spreekt het college over het optimaal benutten van en ruimte geven aan burgerkracht en initiatieven uit de markt, beter luisteren naar inwoners (bijvoorbeeld waar het gaat om de leefbaarheid van de omgeving), inwoners uitnodigen invloed uit te oefenen en het toepassen van de participatieladder. Uit het collegeprogramma spreekt de ambitie om een omslag te maken naar een gemeente waarin wensen, ideeën en initiatieven van burgers, bedrijven en maatschappelijke partners een veel prominenter plaats krijgen. Als kern kan geformuleerd worden dat de gemeente in de toekomst meer ruimte en flexibiliteit biedt aan de inbreng van inwoners.⁷

10 bestuurlijke uitgangspunten geven vorm aan de nieuwe rol van de gemeente

Dat het college blijvend bezig is ambities op het gebied van burgerparticipatie vorm te geven, blijkt uit de nieuwe paragraaf 'Nieuw samenspel tussen gemeente en samenleving' in de programmabegroting 2017. Opnieuw benoemt de gemeente dat inwoners, organisaties en bedrijven steeds vaker zelf het initiatief nemen om zaken op te pakken en te regelen.⁸ De gemeente wil hier vanuit een partnerrol in ondersteunen; meer oog voor de samenleving en haar behoeften en minder regels. De gemeente vat de opgave op om burgerinitiatieven te ondersteunen en verder te brengen. Vanuit die visie komt de gemeente tot een tiental bestuurlijke uitgangspunten die bij kunnen dragen aan het succes van burgerparticipatie. De uitgangspunten focussen zich op de rol van de gemeente en mogelijke acties die bijdragen aan het succes van burgerparticipatie. Gedacht moet worden aan uitgangspunten als het beter begeleiden van inwoners door middel van één ambtelijke ingang, de gemeente meer als verbinder dan initiator, aansturen op een integrale aanpak waarbij het uitgangspunt is 'Ja, mits' in plaats van 'Nee, tenzij' en het bieden van maatwerk.⁹ De startnotitie Burgerparticipatie uit 2016 biedt de gemeentelijke organisatie handvatten om ook daadwerkelijk burgerinitiatieven te kunnen ondersteunen en met initiatieven mee te denken. Elementen hieruit zijn een interne training voor medewerkers over communicatie met inwoners en het inventariseren van projecten waarbij burgerparticipatie gewenst is.

Samenspel in het sociaal domein

Het sociaal domein is bij uitstek een beleidsterrein waarin het nieuwe samenspel tussen gemeente en gemeenschap kan en, gezien de decentralisaties, moet worden vormgegeven. In het beleidskader Sociaal Domein 2015-2017 geeft de gemeente Gemert-Bakel de kaders aan waarbinnen zij de ondersteuning aan burgers op het gebied van zorg vorm wil geven. Burgerparticipatie speelt hierbij een belangrijke rol. Uitgangspunten in het beleid zijn dat de inwoner en zijn of haar hulpvraag centraal staan. Hiervoor is het nodig dat de gemeente een integrale aanpak organiseert, kleinschalig en dichtbij inwoners.¹⁰ Daarvoor staat niet alleen de gemeente aan de lat, maar ook de inwoner en zijn/haar netwerk. De gemeente wil samen met inwoners zoeken naar oplossingen voor zorghulpvragen in buurt/wijk/dorp. Het informele netwerk moet worden benut.¹¹ Hiermee behoudt de inwoner zolang mogelijk de zelfregie en wordt zelfredzaamheid gestimuleerd. Het belangrijkste middel dat de gemeente inzet om deze zelfredzaamheid te bevorderen en inwoners hierin te ondersteunen, is de inzet van de dorpsondersteuner. De dorpsondersteuner heeft een signaleringsfunctie, maar werkt ook als verbinder in het informele netwerk van mantelzorgers en vrijwilligers. De dorpsondersteuners wonen bij voorkeur zelf in de wijk en worden door inwoners zelf geselecteerd. Dit vergroot de betrokkenheid. Samen met inwoners zoeken zij naar oplossingen in de eigen buurt/wijk. Daarnaast bevordert de gemeente de zelfredzaamheid van inwoners door in te zetten op sociale innovatie.¹² Hiermee wil de gemeente inwoners en lokale partners uitdagen om zelf en samen nieuwe initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan het versterken van het informele netwerk.

⁶ (onder andere) Coalitieakkoord 2014-2018 'Samen verantwoordelijk', p. 4

⁷ Collegeprogramma 2014-2018 'Samen verantwoordelijk'

⁸ Programmabegroting 2017, p. 64

⁹ Programmabegroting 2017, p. 64-65

¹⁰ Beleidskader Sociaal Domein 2015-2017, p. 2-3

¹¹ Beleidskader Sociaal Domein 2015-2017, p. 9

¹² Beleidskader Sociaal Domein 2015-2017, p. 15

In het voorjaar van 2017 is daarvoor de notitie Sociale Innovatie vastgesteld. Deze notitie stelt twee vormen van financiering beschikbaar die het mogelijk maken eenvoudig financiële ondersteuning vanuit de gemeente beschikbaar te stellen aan initiatieven uit de samenleving.¹³ Het gaat om de subsidie sociale innovatie die tot € 2.500 kan worden toegekend zonder dat het college daarover moet besluiten en om het beschikbaar stellen van werkbudget aan de werkgroepen Zorg.

Als eigen initiatief en het primaire, informele netwerk geen oplossingen biedt, kan er worden opgeschaald naar één van de negen sociale wijkteams die werken in opdracht van de plaatselijke werkgroep Zorg. In deze wijkteams zijn maatschappelijke en professionele partners samen aan het werk om te komen tot passende zorg in (complexe) situaties. Blijvend aandachtspunt hierbij is dat de professionele organisaties op basis van gelijkwaardigheid samenwerken en er echte verbinding kan ontstaan. Alleen dan kan op integrale wijze de zorg georganiseerd worden ten behoeve van de inwoners.

1.2 / Samenspel in de praktijk in twee cases

In de eerste paragraaf is duidelijk geworden hoe de gemeente aankijkt tegen het samenspel tussen de gemeente en de samenleving en welke ambities zij op dit vlak heeft. Gebleken is dat burgerparticipatie een prominente plek heeft in het gemeentelijk beleid en zeker ook in het sociaal domein. Vervolgens rijst de vraag hoe de gemeente hieraan in de praktijk handen en voeten geeft. Om hier inzicht in te verkrijgen is onderzoek gedaan naar een tweetal initiatieven in het sociaal domein: Chill Out en De Zorgcoöperatie. In deze tweede paragraaf worden beide initiatieven kort inhoudelijk toegelicht en wordt vervolgens ingegaan op hoe, door zowel gemeente als initiatiefnemers, het samenspel tussen gemeente en samenleving wordt vormgegeven en ervaren. Deze paragraaf is gebaseerd op een analyse van beschikbare documenten over het doel, de organisatie en de resultaten van de initiatieven en gesprekken met inwoners, ambtenaren en de betrokken wethouder over hun ervaringen.

Een korte inleiding op Chill Out: doel, organisatie en resultaten

Wat is Chill Out?

Chill Out heeft als doel om kinderen in de basisschoolleeftijd met een verstandelijke, lichamelijke of gedragsbeperking met elkaar in contact te brengen in de eigen dorpskern Gemert. Bijkomend voordeel is dat ook ouders elkaar ontmoeten en zij korte tijd ontlast worden van de zorg voor hun zoon of dochter.

Elke twee weken is er op zaterdagmiddag een bijeenkomst waarbij vrijwilligers de kinderen opvangen en een middag begeleiden. Dit gebeurt in een locatie in het dorp. Ouders zijn momenteel niet betrokken bij de opvang en begeleiding, dit komt geheel neer op de schouders van vrijwilligers. De financiële bijdrage van ouders voor het initiatief bedraagt € 20 per jaar: € 10 vergoeding van onkosten en € 10 bedoeld voor activiteiten.

Hoe is het initiatief tot stand gekomen?

In reactie op de decentralisaties in de zorg wordt, in nauwe samenwerking met het Centrum voor Jeugd en Gezin, in 2015 op initiatief van de gemeente het platform Ouders voor Ouders opgericht. Binnen dit initiatief ontmoeten ouders van kinderen met een lichamelijke, verstandelijke of gedragsbeperking elkaar om ervaringen en tips uit te kunnen wisselen. Het platform fungeert als klankbord voor de gemeente om behoeften en knelpunten in de zorg voor deze kinderen te kennen en mogelijk op te lossen. De insteek van de gemeente hierbij is om ouders bij elkaar te brengen, zodat zij de krachten kunnen bundelen om hulpvragen met elkaar op te lossen. Ouders die bij dit platform betrokken zijn geven aan dat het platform grotendeels fungeert als 'lotgenotengroep', waarbij ervaringen met elkaar delen een groot deel uitmaakt van de besteedde tijd. Vanuit het platform ontstaan echter ook initiatieven. Gedurende de looptijd werd duidelijk dat veel ouders ervaren dat hun kinderen, die veelal naar speciaal onderwijs buiten het dorp gaan, weinig tot geen aansluiting hebben bij leeftijdsgenoten in het dorp. De behoefte ontstond iets te organiseren waarmee de verbindingen voor deze doelgroep in het dorp versterkt konden worden. Ruim een jaar na de start van het platform wordt medio 2016 het initiatief Chill Out gestart.

Hoe is Chill Out georganiseerd?

In bijeenkomsten van Ouders voor Ouders is de behoefte voor het initiatief bekend geworden. De stap van het kennen van de behoefte naar de daadwerkelijke start van Chill Out, heeft echter ruim een jaar in beslag genomen. Door zowel de gemeente als betrokken ouders wordt aangegeven dat dit te maken heeft met de verwachtingen die leefden. De gemeente wilde ouders mobiliseren zelf het initiatief op te pakken en uit te

¹³ Notitie Sociale Innovatie, april 2017

werken, terwijl de betrokken ouders aangeven dat zij juist in het opstarten van een dergelijk initiatief de organisatiekracht van de gemeente nodig hebben. Hiervoor zijn meerdere redenen te noemen, de belangrijkste zijn dat ouders van kinderen met een beperking al veel zorg hebben en weinig ruimte ervaren om naast de zorg in het gezin nog kartrekker te zijn van een dergelijk initiatief. Ouders noemen ook als belangrijke reden dat de inzet van de gemeente nodig is om het initiatief van de grond te krijgen: een onafhankelijke organisatie als de gemeente is een betere partij om derden aan het initiatief te committeren (vrijwilligers, locatie, enz.). Ouders zelf zijn te veel (emotioneel) betrokken om dergelijke verbanden aan te gaan. Begin 2016 heeft het platform Ouders voor Ouders de concrete vraag bij de gemeente neergelegd om als kartrekker te fungeren. Vanuit de gemeente is toen besloten een dorpsondersteuner voor 4 uur per week beschikbaar te stellen om het initiatief te begeleiden en te ondersteunen. Tot op heden is deze dorpsondersteuner betrokken. De dorpsondersteuner is betrokken als facilitator om het proces te begeleiden en randvoorwaarden te scheppen. Belangrijke taken hierin zijn in de beginfase het gesprek voeren over behoeften, risico's en afspraken tussen ouders, het regelen van een geschikte locatie en het mobiliseren en inroosteren van vrijwilligers. Ouders voor Ouders is betrokken bij het meedenken over het initiatief, maar is in de huidige vorm niet betrokken bij de organisatie of begeleiding van kinderen.

Het samenspel tussen gemeente en initiatiefnemers

Risico's ervaren door gemeente

De gemeente geeft aan dat bij het opstarten van een initiatief zoals Chill Out door initiatiefnemers snel naar de gemeente gekeken wordt. Eigen kracht wordt daarmee onvoldoende benut. Het vergt extra inzet van de gemeente (betrokken ambtenaar) om initiatiefnemers ertoe te bewegen krachten te bundelen en datgene op te pakken wat zij zelf kunnen doen. Tegelijk ziet de gemeente de beperking dat ouders van kinderen met een zorgvraag al veel op hun bordje hebben en dus ook beperkt zijn in het nemen van initiatief.

Chill Out draait, naast de inzet van de dorpsondersteuner, in zijn geheel op vrijwilligers. Dit draagt meerdere risico's in zich. Allereerst aan de voorkant bij het werven en binden van vrijwilligers. Hiervoor is kennis van het netwerk en persoonlijk contact essentieel. Dit vraagt veel tijd. Aan de achterkant bestaat het risico vrijwilligers te overvragen en over te belasten. Er moet blijvend aandacht zijn voor wat vrijwilligers kunnen en willen bieden en de manier waarop zij ondersteund kunnen worden. Hierin is het van belang dat vrijwilligers een duidelijk en vast aanspreekpunt hebben. Dit vraagt tijd en inzet van de gemeente.

Succesfactoren ervaren door gemeente

Cruciaal voor het slagen van Chill Out in de kern Gemert is het aanhaken van de dorpsondersteuner uit de kern Elsendorp, waar een vergelijkbaar initiatief is opgestart. Kennis en ervaringen vanuit Elsendorp zijn van groot belang geweest bij het doen slagen van het initiatief. Als belangrijkste ervaring wordt door de gemeente genoemd dat het initiatief uit Elsendorp een voorbeeldfunctie had voor de initiatiefnemers in Gemert. Hierdoor is bij hen het vertrouwen gewekt dat zij zelf in staat zijn vorm te geven aan het initiatief en niet alleen afhankelijk zijn van de gemeente.

Het samenwerken op basis van vertrouwen is volgens de gemeente een belangrijke sleutel tot succes. Het gaat dan met name om een vertrouwensrelatie tussen betrokken ouders, met vrijwilligers en met de dorpsondersteuner. Het samenwerken op basis van vertrouwen uit zich in het niet alle risico's koste wat het kost willen dekken en beheersen. Voorbeelden hiervan zijn het niet eisen van een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) van vrijwilligers (gezien bijkomende kosten), geen eisen rondom het afleggen van financiële verantwoording richting ouders of gemeente en communicatie zoveel mogelijk via een groepsapp onder ouders.

Chill Out is een succes omdat het zorg dichtbij kinderen en ouders brengt. Dichtbij in geografische zin, maar ook dichtbij in de persoonlijke sfeer. Ouders en kinderen kennen de vrijwilligers en bouwen hier een vertrouwensband mee op. De gemeente geeft aan hierdoor mogelijkheden te zien 'persoonlijke warmte' te creëren in de relatie tussen zorg en cliënt en tussen gemeente en inwoners. Belangrijk element hierin is dat Chill Out niet gebonden is aan formele eisen op het gebied van bijvoorbeeld structuur, organisatie en communicatie. Hierdoor is meer ruimte om maatwerk te bieden en aan wensen en behoeften van ouders en kinderen tegemoet te komen.

Risico's ervaren door initiatiefnemers

De dorpsondersteuner is de enige kartrekker in de organisatie van Chill Out. De dorpsondersteuner is aanspreekpunt voor de vrijwilligers, coördinator van het rooster en de planning, en verantwoordelijk voor het regelen van de locatie. Dat al deze taken belegd zijn bij één persoon maakt het initiatief kwetsbaar. Gedurende het onderzoek is niet gebleken dat de dorpsondersteuner een achtervang heeft. Dit betekent dat als de dorpsondersteuner uitvalt, werkzaamheden niet eenvoudig door anderen overgenomen kunnen worden.

De begeleiding van de kinderen komt geheel neer op de schouders van vrijwilligers. De zorg voor kinderen met lichamelijke, geestelijke en/of gedragsbeperkingen is een zware taak. Het is kwetsbaar dat alleen vrijwilligers hiervoor verantwoordelijk zijn en er geen professionele ondersteuning beschikbaar is.

Er mist een collectief evaluatiemoment waarbij de dorpsondersteuner, vrijwilligers en initiatiefnemers van Ouders voor Ouders bij elkaar komen om ervaringen, wensen en bedenkingen naar elkaar te uiten. Er is behoefte aan regelmatige evaluatie. Op basis van de evaluatie kan het initiatief professionaliseren, dit is nodig om toekomstbestendig te zijn.

Vrijwilligers krijgen (te) weinig waardering. De initiatiefnemers geven aan hier wel voor te willen zorgen, maar weinig tot niet gefaciliteerd te worden door de gemeente. Een mogelijke oplossing is, als bijvoorbeeld het formulier voor mantelzorgwaardering zo eenvoudig is, dat ouders met één formulier meerdere vrijwilligers tegelijk kunnen bedanken. Hierdoor is het minder tijdrovend voor ouders om het zelf op te pakken om vrijwilligers te bedanken.

Succesfactoren ervaren door initiatiefnemers

Initiatiefnemers zien de rol die de gemeente heeft gepakt in de organisatie van Chill Out en met name in de aanstelling van de dorpsondersteuner als zeer positief. Door als gemeente de coördinerende rol op zich te nemen heeft zij ouders ontlast. Daarnaast zien de initiatiefnemers de betrokkenheid van een professionele organisatie als de gemeente van essentieel belang om zaken voor elkaar te krijgen (bijvoorbeeld het regelen van een geschikte locatie en het coördineren van vrijwilligers).

Ouders hoeven voor Chill Out maar een klein bedrag van € 20 per jaar bij te dragen. Dat de kosten zo laag zijn werkt drempelverlagend voor ouders om hun kinderen naar Chill Out te brengen.

Volgens de initiatiefnemers is de rol van de dorpsondersteuner onmisbaar. Met de dorpsondersteuner is er één vast aanspreekpunt voor vrijwilligers en ouders, en is er kennis en ervaring beschikbaar (op basis van ervaringen in Elsendorp). Een aanspreekpunt brengt continuïteit en rust bij betrokkenen (zowel ouders als vrijwilligers). De dorpsondersteuner is ook onmisbaar omdat zij de netwerken goed kent en op die manier vrijwilligers kan bereiken. De huidige dorpsondersteuner is zeer actief en betrokken bij het project.

Een korte inleiding op De Zorgcoöperatie: doel, organisatie en resultaten

Wat is De Zorgcoöperatie?

De Zorgcoöperatie Gemert (ZCG) richt zich op het bieden van hoogwaardige kwaliteitszorg door hulpvragen van inwoners in de kern Gemert te koppelen aan bij de coöperatie bekende vrijwilligers.¹⁴ De ZCG wil door krachten te bundelen mensen in staat stellen langer hun eigen leven vorm te geven, zonder dat daar professionele hulp bij wordt betrokken. Hulp die verleend wordt is veelzijdig; gedacht moet worden aan sociale activiteiten zoals het voorlezen van de krant aan slechtzienden, wandelen met mensen die slecht ter been zijn, ondersteuning bij huishoudelijke taken, administratieve ondersteuning of het voorzien in gezelschap. Het uitgangspunt hierbij is dat de hulp gratis is, maar dat onkosten worden vergoed. De ZCG is gebaseerd op wederkerigheid: vrijwilligers die zorg en hulp bieden moeten erop kunnen rekenen zelf ook hulp of zorg te ontvangen wanneer zij hierop een beroep doen.

Hoe is het initiatief tot stand gekomen?

Het initiatief is begin 2015 opgestart door twee oud-wethouders, waarvan één eveneens lid is van het bestuur van vereniging Houvast en de Wmo-raad. Zij constateerden dat met de ophanden zijnde decentralisaties in de zorg, zorg aan ouderen in de knel zou komen. Uitgangspunt in de decentralisaties is immers dat men langer zelfstandig kan blijven wonen en dus langer is aangewezen op het eigen netwerk. De initiatiefnemers zagen hierin een risico; ouderen die niet langer in aanmerking komen voor zorg, hebben nog wel ondersteuning nodig in het informele circuit. Met de oprichting van de ZCG willen zij in dit gat springen om ouderen te ondersteunen zo lang mogelijk zelfredzaam te blijven. Daarnaast waren de initiatiefnemers ook kritisch tegenover de organisatie van de professionele zorg. Waar 'aanraken is afmaken' vaak een uitgangspunt is, zien zij dat dit niet gegarandeerd is. Immers, professionals worden ziek of veranderen van baan waardoor kwaliteit en continuïteit niet altijd geborgd zijn.

Hoe is De Zorgcoöperatie georganiseerd?

De twee oorspronkelijke initiatiefnemers hebben in hun eigen netwerk nog vier betrokkenen weten te mobiliseren waarmee zij het bestuur van de ZCG vormen. De initiatiefnemers hebben drie organisaties bij elkaar gebracht die samen de basis vormen voor de coöperatie: De Zorgcoöperatie Binnen Gemert-kern, de Seniorenvereniging Gemert en de Gehandicaptenvereniging Houvast. De twee laatst genoemden zijn naast participant in de ZCG nog zelfstandige verenigingen. De leden van de drie verenigingen zijn automatisch lid van de ZCG, zij betalen behalve het lidmaatschapsgeld aan de oorspronkelijke vereniging niets aan de ZCG. Men kan ook direct lid

¹⁴ www.zorgcooperatiegemert.nl, 6 oktober 2017

worden van de ZCG, de kosten hiervoor zijn € 26 per jaar. Er is van twee leden bekend dat zij rechtstreeks lid zijn geworden van de ZCG. De overige ruim 1.300 leden zijn eveneens lid van de Seniorenvereniging Gemert of de vereniging Houvast.

Begin 2016 heeft het bestuur van de ZCG een bijeenkomst georganiseerd voor belangstellenden. Inwoners van Gemert zijn hierover via een persbericht geïnformeerd. Ruim 150 mensen zijn op deze oproep afgekomen en hebben zich ter plekke ingeschreven als vrijwilliger. Deze bijeenkomst was het eerste moment waarop de ZCG als zodanig naar buiten trad en heeft gezorgd voor veel draagvlak in de samenleving.

Het bestuur van de ZCG vergadert wekelijks op vrijdagmiddag in het gezondheidscentrum Palissade (bij de balie van de seniorenvereniging). Zijn belangrijkste taak is het koppelen van vraag en aanbod. Dit gebeurt op basis van een ledenbestand (digitaal), maar voornamelijk op basis van kennis van het netwerk van de individuele bestuursleden. Hulpvragen komen via verschillende kanalen bij de ZCG terecht; via de website waarbij inwoners van Gemert zowel een hulpvraag als een hulpaanbod kunnen achterlaten, via huisartsen, dorpsondersteuners, vrijwilligers en cliëntondersteuners. De dorpsondersteuners vormen een belangrijke schakel tussen de ZCG en de gemeente en zij hebben dan ook regelmatig overleg. Dorpsondersteuners weten wat er in de gemeente speelt en weten het informele netwerk van de ZCG te benutten.

Begin 2015 heeft het bestuur van de ZCG een gemeentelijke startsubsidie aangevraagd en toegewezen gekregen van € 5.000 voor organisatiekosten.¹⁵ In 2016 is nog een eenmalige subsidie verstrekt van € 5.000 voor de aanschaf van een rolstoel met duwondersteuning.¹⁶ Voor beide subsidies is er een minimale verantwoordingseis. Naast deze twee incidentele subsidies is er geen (structurele) bijdrage van de gemeente aan het initiatief. Hiermee komt tot uitdrukking dat de organisatie zelfstandig functioneert. Verder werkt de organisatie samen met Rabobank Peel Noord, de Rotaryclub Gemert/Beek en Donk/Lieshout en Stichting Lokaldotcom.¹⁷

Het samenspel tussen gemeente en initiatiefnemers

Ervaringen gemeente

De organisatie van de ZCG is zelfstandig en staat op redelijke afstand van de gemeente. De ZCG blijkt in staat het initiatief zelf draaiende te houden en heeft geen structurele band met de gemeente. Om die reden heeft de gemeente tijdens het onderzoek zich niet uitgebreid uitgelaten over haar ervaringen met de ZCG.

Risico's ervaren door initiatiefnemers

Het netwerk dat wordt benut voor de ZCG (informeel netwerk van hulpbieders) zit voornamelijk in de hoofden van direct betrokkenen c.q. bestuurders. Dit maakt dat het benaderen van de juiste hulpbieder eenvoudig, laagdrempelig en persoonlijk is. Aan de andere kant betekent dit ook dat het slagen van het zoeken van de juiste hulpbieder en in groter perspectief het slagen van de ZCG verbonden is met wie zitting neemt in het bestuur. Dit maakt het initiatief ook kwetsbaar op de lange termijn.

Het bestuur van de ZCG geeft aan dat de kennis, ervaring en het netwerk van betrokken beleidsambtenaren vaak tekort schieten. Als beleidsambtenaren niet in de gemeente wonen waar ze werkzaam zijn, zijn ze daardoor minder goed op de hoogte van wat er speelt in de samenleving en hoe de hazen lopen.¹⁸ Aangegeven wordt dat 'systeemdenken hierdoor lijkt te gaan overheersen'. Voorbeeld hiervan is dat de gemeente vraagt om kwantitatieve resultaten voor bijvoorbeeld het gebruik van de rolstoel met duwondersteuning. In de ogen van het ZCG is dit een te enge benadering van het resultaat en daarbij is het bijhouden van deze gegevens tijdrovend. De ZCG bekijkt het resultaat op een andere manier; niet cijfers zeggen of het een succes is, maar er is met name positief immaterieel resultaat doordat mensen in staat worden gesteld er (na lange tijd) weer op uit te gaan, of een dergelijk hulpmiddel uit te proberen. Alleen kijken naar de cijfers is een te enge (ambtelijke) benadering. De ZCG wil liever met de gemeente in overleg op visieniveau (wat willen we bereiken met onze sociale voorzieningen), in plaats van op resultaatniveau (wat hebben we in cijfers bereikt).

De gemeente biedt weinig ruimte om te experimenteren. Voorbeeld hiervan is het aanbieden van proefwoningen om mensen te laten ervaren hoe het is om gelijkvloers te wonen. Voordeel hiervan is dat huidige huizen niet hoeven worden aangepast (traplift e.d.), maar dat mensen vrijwillig verhuizen naar een meer geschikte woning. De gemeente toont zich niet bereid mee te denken in zulke initiatieven, terwijl de ZCG wel mogelijkheden hiertoe

¹⁵ Beschikking Zorgcoöperatie Gemert, 14 april 2015

¹⁶ Beschikking aanvraag subsidie Duwrolstoel, 26 juli 2016

¹⁷ www.zorgcooperatiegemert.nl, 6 oktober 2017

¹⁸ De gemeente geeft aan dat de betrokken beleidsambtenaren bij dit initiatief grotendeels woonachtig zijn in Gemert en Bakel en één in De Rips

ziet, bijvoorbeeld in samenwerking met verzorgingstehuizen. De ZCG pleit voor een meer flexibele houding waarin ook ruimte is om te experimenteren en fouten te maken.

Het contact met de gemeente wordt door de ZCG ervaren als eenzijdig. Ambtenaren komen zelden tot niet fysiek op bezoek bij de ZCG (bestuursvergaderingen), maar de ZCG moet altijd naar de gemeente toe. Ook blijkt het in de praktijk lastig om vanuit het gemeentehuis linkjes te leggen met activiteiten van de ZCG. Voorbeeld daarvan is de ontbrekende verbinding tussen de sociale kaart van de ZCG en de algemene informatie op de website van de gemeente (wegwijzer.nl).¹⁹

Succesfactoren ervaren door initiatiefnemers

De ZCG ziet 'vraagverlegenheid' van inwoners richting de gemeente. Inwoners weten niet goed op welke manier ze de gemeente kunnen bereiken en met welke hulpvraag ze bij de gemeente terecht kunnen. De kloof met de gemeente wordt ook vergroot door bijvoorbeeld ingewikkelde communicatie (inwoners begrijpen brieven over zorg en welzijn van de gemeente vaak niet). De bestuurders van de ZCG staan middenin de samenleving. Hierdoor is de ZCG informeel en dichtbij inwoners en daardoor eenvoudig benaderbaar.

De ZCG opereert alleen in Gemert, niet buiten deze dorpskern. Hierdoor is het initiatief kleinschalig en de drempel voor hulpvragers en hulpbieders laag; alles vindt immers binnen de eigen dorpskern plaats. Daarbij noemt de ZCG ook als belangrijke succesfactor dat zij Gemert als één geheel benadert, waarbij de gemeente Gemert opdeelt in drie wijken. Naar de mening van de ZCG sluit dit niet aan bij de beleving van inwoners die niet in een wijk wonen, maar in Gemert.

De ZCG is in staat snel te reageren op hulpvragen. Binnen een week is er reactie op een hulpvraag, ook in vakantietijd.

De ZCG heeft een horizontale benadering richting cliënten en geen verticale benadering zoals de gemeente en professionele instellingen.

Door de organisatie van de ZCG (insluiting van bestaande verenigingen als Houvast en de Seniorenvereniging) heeft zij een groot bereik onder inwoners in Gemert. Er zijn ruim 1.300 leden en daarnaast staat de ZCG ook open voor niet leden. Iedereen met een (sociale) hulpvraag kan bij de coöperatie terecht.

¹⁹ De gemeente merkt hierbij het volgende op: De wegwijzer is een digitale sociale kaart waar mensen letterlijk doorverwezen worden naar een antwoord op hun (hulp)vraag. Op deze sociale kaart zijn ook informele activiteiten en organisaties in beeld gebracht. De Wegwijzer is een community website en niet de website van de gemeente. Indien een organisatie op de wegwijzer wil komen kan deze zich aanmelden bij de wegwijzer. De community en de samenleving zijn samen verantwoordelijk voor het onderhoud en de inhoud van de wegwijzer. De gemeente faciliteert de sociale kaart voor de organisaties in het informele en formele netwerk. Algemene inhoudelijke informatie over diensten en producten zijn zichtbaar op de eigen websites van verantwoordelijke organisaties (zoals de website van de gemeente).

2

Samenspel gemeente en samenleving in Laarbeek

2.1 / Samenspel tussen gemeente en gemeenschap

De Toekomstvisie Laarbeek 2020 'Ruimte geven aan een vitale zorgzame samenleving' geeft de visie van de gemeente Laarbeek weer op de samenleving, het bestuur, de burger en het samenspel hiertussen. Het is een koersdocument dat de volle breedte van het beleidsspectrum dekt. De Toekomstvisie 2020 is een belangrijke bron als het gaat om de ambities van de gemeente Laarbeek ten aanzien van het samenspel tussen gemeente en gemeenschap. Het coalitieakkoord 2014-2018 'Van zorgen voor naar zorgen dat' en het collegeprogramma 2014-2018 zijn gestoeld op de visie uit de Toekomstvisie 2020 en geven hier voor de huidige collegeperiode invulling aan. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk worden op basis van relevante documenten de ambitie, visie en het beleid van de gemeente beschreven daar waar het gaat om het samenspel tussen de gemeente en de samenleving. In het slot van de paragraaf komt, in lijn met de onderzoeksopzet, de focus meer te liggen op concrete ambities, beleid en instrumenten in het sociaal domein, gebaseerd op beleid en gesprek met de portefeuillehouder Sociaal domein.

Meer ruimte voor particulier initiatief voor een zorgzame en zelfredzame samenleving

Ontwikkelingen en uitdagingen die op de gemeente afkomen (onder andere bezuinigingen, decentralisaties in de zorg en digitalisering) noodzaken tot een nieuwe kijk op de toekomst, zeker wat betreft de verhouding tussen overheid en burgers. In de Toekomstvisie 2020 wordt kernachtig samengevat hoe de gemeente Laarbeek kijkt naar de (nieuwe) relatie tussen gemeente en samenleving: "het besef is ontstaan dat we samen de uitdagingen aan moeten gaan: overheid, bedrijfsleven en burger. Mensen, bedrijven, instellingen, maar ook het openbaar bestuur maken inmiddels deel uit van horizontale netwerken. Daarin zijn de politiek en de overheid niet meer dé belangrijkste, maar één van de spelers".²⁰ Om hier recht aan te doen wil de gemeente een omwenteling maken in de relatie tot de inwoners. De omwenteling moet zorgen voor meer ruimte voor particulier initiatief waarbij de gemeente een faciliterende, ondersteunende en verbindende houding aanneemt.²¹ Deze omwenteling heeft betrekking op het brede spectrum van beleidsterreinen van de gemeente waarbij de gemene deler is dat de gemeente meer moet loslaten en minder bemoeizuchtig op moet treden.²² In de Toekomstvisie 2020 wordt deze kern op zes onderscheidende thema's (zorg, vergrijzing, voorzieningenniveau, economie en werkgelegenheid, gemeenschapszin en rol en positie van de gemeente) uitgewerkt. Een voorbeeld hiervan is dat op het gebied van zorg de gemeente streeft naar een zelfredzame en zorgzame samenleving waarbij de focus ligt op wat men zelf kan doen. Daarvoor wil de gemeente de eigen kracht versterken, inwoners aanspreken op hun

²⁰ Toekomstvisie Laarbeek 2020 'Ruimte geven aan een vitale zorgzame samenleving', p. 4

²¹ Toekomstvisie Laarbeek 2020 'Ruimte geven aan een vitale zorgzame samenleving', p. 27

²² Collegeprogramma 2014-2018, p. 24

verantwoordelijkheid om bij te dragen, initiatieven faciliteren en ondersteunen en publieke ondersteuning dichtbij de burger organiseren.

Nieuwe rol gemeente: minder bemoeizucht en meer loslaten

De lijn die de gemeente in de Toekomstvisie 2020 inzet met betrekking tot de relatie tussen gemeente en gemeenschap, wordt doorgezet in het coalitieakkoord 2014-2018 'Van zorgen voor naar zorgen dat'. Het coalitieakkoord biedt inzicht in wat deze nieuwe relatie betekent voor de rolopvatting van de gemeente. Volgens gemeente Laarbeek vraagt dit om een nieuwe bestuursstijl: "een stijl die open en transparant is en ruimte biedt. Gericht op 'samen', op co-creatie van lokale overheid, inwoners, verenigingen, bedrijven en maatschappelijk middenveld."²³ De gemeente wil zo meer ruimte geven aan (nieuwe) lokale initiatieven, inwoners uitdagen en betrekken bij het vormgeven van hun sociale leefomgeving en de samenleving meer zeggenschap geven en verantwoordelijkheid laten dragen.²⁴ In de Toekomstvisie 2020 beschrijft de gemeente hoe zij deze omwenteling in de relatie tussen gemeente en gemeenschap wil bereiken; door invulling te geven aan het 'geregisseerd verantwoordelijkheidsmodel'.²⁵ Het model gaat uit van een overheid die een groter beroep doet op burgers, zonder haar verantwoordelijkheid als hoeder van het algemeen belang te verwaarlozen. In die rol legt de gemeente doelstellingen en randvoorwaarden vast, maar laat zij de verwezenlijking hiervan zoveel mogelijk over aan haar burgers, het maatschappelijk middenveld en marktpartijen. Indien wenselijk of noodzakelijk participeert de gemeente als gelijkwaardig partner door middel van co-creatie en ziet zij toe op het doelbereik.²⁶

Omwenteling in relatie vraagt om actie van politiek en bestuur, ambtenaren en burgers

Het vormgeven van de nieuwe relatie tussen gemeente en samenleving vraagt niet alleen een nieuwe rol van de gemeente (zoals hierboven beschreven), maar het is een opgave voor alle betrokkenen: overheid (politiek en bestuur), ambtenaren en burgers. In de Toekomstvisie 2020 worden door de gemeente Laarbeek voor deze drie doelgroepen acties benoemd die bijdragen aan de nieuwe rolinvulling. Elke doelgroep heeft een zogenaamde toekomstagenda met enkele kernpunten die moeten leiden tot de gewenste omslag in de relatie tussen gemeente en samenleving.²⁷ De agenda beschrijft ambities voor het gedrag en concrete acties. Zo wordt voor ambtenaren benoemd dat zij in de toekomst moeten toegroeien naar procesmanagers, in plaats van de huidige beleidsmakers, de gemeente moet bewust haar rol kiezen op basis van de overheidsparticipatietrap en voor burgers wordt onder andere benoemd dat zij initiatieven en ideeën allereerst zonder betrokkenheid van de overheid moeten proberen te realiseren en dat initiatiefnemers verantwoordelijk zijn voor het creëren van draagvlak en representativiteit.²⁸

Samenspel in het sociaal domein: van overheidsbemoeienis naar maatwerk en ruimte voor particulier initiatief

De al eerder genoemde omwenteling in de relatie tussen gemeente en samenleving (ruimte voor particulier initiatief en eigen kracht en een gemeente die faciliterend, ondersteunend en verbindend optreedt) geldt op alle beleidsterreinen en zeker ook in het sociaal domein. Op dit terrein ziet de gemeente Laarbeek zich geconfronteerd met minder middelen. Om toch het hoofd te kunnen bieden aan de opgaven die op dit terrein spelen, wil de gemeente zich richten op preventie, eigen kracht en burgerkracht.²⁹ Meer en meer komt de focus te liggen op wat inwoners en hun informele, sociale netwerk zelf kunnen doen. Alleen als dit niet voldoet, kan aanspraak gemaakt worden op collectieve en individuele voorzieningen die door de gemeente worden

²³ Coalitieakkoord 2014-2018 'Van zorgen voor naar zorgen dat', p. 1

²⁴ Coalitieakkoord 2014-2018 'Van zorgen voor naar zorgen dat', p. 3

²⁵ Toekomstvisie Laarbeek 2020 'Ruimte geven aan een vitale zorgzame samenleving', p. 24
Het geregisseerd verantwoordelijkheidsmodel is ontwikkeld door het Sociaal Cultureel Planbureau in 2012.

²⁶ Toekomstvisie Laarbeek 2020 'Ruimte geven aan een vitale zorgzame samenleving', p. 24

²⁷ Toekomstvisie Laarbeek 2020 'Ruimte geven aan een vitale zorgzame samenleving', p. 27
De toekomstagenda's zijn gebaseerd op de publicatie van de Raad voor het Openbaar Bestuur 'Loslaten in vertrouwen' uit 2012

²⁸ Toekomstvisie Laarbeek 2020 'Ruimte geven aan een vitale zorgzame samenleving', p. 27-28

²⁹ Wmo-beleidsplan 2015-2018 'Iedereen doet mee', p. 6

aangeboden.³⁰ In het sociaal domein staat de zelfredzame en zorgzame samenleving voorop: zoveel mogelijk de eigen mogelijkheden van de samenleving en inwoners benutten. Als uitgangspunt hiervoor formuleert de gemeente het versterken van de eigen kracht en het aanspreken van inwoners op hun verantwoordelijkheid om een bijdrage te leveren. Het Wmo-beleidsplan 2015-2018 'Iedereen doet mee' geeft concrete invulling aan hoe bovenstaande ambities in het sociaal domein tot uiting komen. In het beleidsplan schetst de gemeente welke rol zij zelf heeft, maar ook wat er verwacht wordt van partners en inwoners. In het sociaal domein wil de gemeente steeds meer ruimte en verantwoordelijkheid geven aan vrijwilligers en sociale netwerken. Zij hebben een belangrijke rol in het zorgdragen voor elkaar. De gemeente wil vrijwilligers en netwerken ondersteunen, waarderen en bemiddelen, maar legt de nadruk op spontaniteit en zelfstandigheid.³¹ Het uitgangspunt is niet meer dat de gemeente alles regelt, maar dat eigen mogelijkheden worden benut en de gemeente maatwerk biedt. Hierbij is het zoeken naar een balans tussen professionele inzet en ondersteuning en burgerkracht.³² Verschillende instrumenten en acties van de gemeente moeten deze zelfredzaamheid bevorderen. Bijvoorbeeld het inzetten van sociale wijkteams en dorpsondersteuners die door middel van vroegsignalering kunnen zoeken naar oplossingen in het informele netwerk, waardoor opschaling naar duurdere en zwaardere zorg voorkomen kan worden, het aanbieden van eigen-kracht-conferenties, de inzet van gebiedsteam Jeugd en het toegankelijk maken van subsidies voor het sociaal domein.³³ Dit laatste moet helpen vrijwilligerswerk te stimuleren en actie en interactie op het gebied van zorg in de samenleving te stimuleren.³⁴ De gemeente zet hierop in door onder andere meer financiële middelen vrij te maken voor vrijwilligersinitiatieven, vraaggericht te subsidiëren en waar mogelijk verantwoordingseisen te minimaliseren.³⁵

2.2 / Samenspel in de praktijk in twee cases

In de eerste paragraaf is duidelijk geworden hoe de gemeente aankijkt tegen het samenspel tussen de gemeente en samenleving en welke ambities zij op dit vlak heeft. Gebleken is dat eigen initiatief van inwoners een belangrijke plek heeft in het gemeentelijk beleid en dat de zelfredzaamheid van inwoners in het sociaal domein voorop staat. Vervolgens rijst de vraag hoe de gemeente hieraan in de praktijk handen en voeten geeft. Om hier inzicht in te verkrijgen is onderzoek gedaan naar een tweetal initiatieven in het sociaal domein: Laarbeek Werkt en Dementievriendelijk Laarbeek. In deze tweede paragraaf worden beide initiatieven kort inhoudelijk toegelicht en wordt vervolgens ingegaan op hoe, door zowel gemeente als initiatiefnemers, het samenspel tussen gemeente en samenleving wordt vormgegeven en ervaren. Deze paragraaf is gebaseerd op een analyse van beschikbare documenten over het doel, de organisatie en de resultaten van de initiatieven en gesprekken met externe uitvoerders en ambtelijk betrokkenen over hun ervaringen.

Een korte inleiding op Laarbeek Werkt: doel, organisatie en resultaten

Wat is Laarbeek Werkt?

Laarbeek Werkt is een burgerinitiatief dat zich richt op het vergroten van de kansen van werkzoekenden op de arbeidsmarkt. Ontmoeting en netwerken zijn belangrijke kernwaarden van het initiatief. Laarbeek Werkt fungeert als platform voor het delen van ervaringen en praktische hulp onder werkzoekenden. Het initiatief is bedoeld voor alle werkzoekenden van

Laarbeek. Er worden geen eisen gesteld aan de deelnemers. Dus niet alleen werklozen zijn welkom, ook mensen die een nieuwe baan zoeken of wel of niet staan ingeschreven bij het UWV.

Hoe is het initiatief tot stand gekomen?

Voor het opstellen van het Wmo-beleidsplan 2015-2018 heeft de gemeente ingezet op een interactief proces waarbij inwoners actief zijn betrokken bij de totstandkoming van het beleid. In een startbijeenkomst en twee werkbijeenkomsten in 2014 zijn inwoners uitgedaagd mee te denken over de toekomst van de lokale zorg. Op basis van deze bijeenkomsten en input van inwoners zijn zes thema's geselecteerd die in het Wmo-beleidsplan

³⁰ Toekomstvisie Laarbeek 2020 'Ruimte geven aan een vitale zorgzame samenleving', p. 9

³¹ Wmo-beleidsplan 2015-2018 'Iedereen doet mee', p. 6, 10-11

³² Wmo-beleidsplan 2015-2018 'Iedereen doet mee', p. 8

³³ Wmo-beleidsplan 2015-2018 'Iedereen doet mee'

³⁴ Subsidieprogramma Maatschappelijk domein 2016-2019, p. 4

³⁵ Subsidieprogramma Maatschappelijk domein 2016-2019, p. 12

centraal staan. Eén van deze thema's is zingeving, vertaald naar: alle inwoners moeten zinvol hun dagen kunnen invullen, bijvoorbeeld door werk of vrijwilligerswerk. In één van deze bijeenkomsten heeft een inwoner op basis van deze gedachte het initiatief voor Laarbeek Werkt opgepakt. Het idee voor Laarbeek Werkt is ontstaan doordat de kartrekker niet voldoende ondersteuning kreeg bij het UWV voor het vinden van een nieuwe baan.

Bij de prioritering van door inwoners aangedragen initiatieven bij de bijeenkomsten in het kader van het Wmo-beleidsplan, bleek het initiatief Laarbeek Werkt op voldoende draagvlak in de samenleving te kunnen rekenen om een eenmalige startbijdrage van € 500 te ontvangen van de gemeente. Er is geen verantwoordingseis over dit bedrag. Het geld is door de initiatiefnemer gebruik voor de organisatie van de eerste bijeenkomst en de nodige publiciteit.

Hoe is Laarbeek Werkt georganiseerd?

Het initiatief wordt getrokken door één vaste vrijwilliger, die al sinds de start van het initiatief in 2015 is betrokken. In wisselende samenstelling zijn in de afgelopen jaren steeds twee tot drie andere kartrekkers betrokken bij de organisatie (werkgroep). In verband met andere werkzaamheden is er verloop onder de betrokkenen. De werkgroep organiseert maandelijks themabijeenkomsten waarin relevante thema's voor werkzoekenden centraal staan. Hierbij moet gedacht worden aan thema's als het opmaken van een CV en het voorbereiden en voeren van sollicitatiegesprekken. Daarnaast organiseert de werkgroep jaarlijks een Vacature Café waarbij werkgevers uit de omgeving worden uitgenodigd zich te presenteren. Dit is een georganiseerde ontmoeting tussen werkgevers en werkzoekenden. Alle bijeenkomsten zijn geheel kosteloos en vrijblijvend. De bijeenkomsten vinden afwisselend plaats in één van de vier gemeenschapshuizen van Laarbeek. De organisatie van Laarbeek Werkt communiceert via haar website www.laarbeekwerkt.nl.

Formeel gezien heeft de gemeente een faciliterende rol, die met name bij de start van het traject tot uitdrukking kwam in het beschikbaar stellen van een ruimte, verzorgen van koffie en thee en de startbijdrage van € 500. Inmiddels is de rol van de gemeente in de praktijk nagenoeg nihil. De organisatie bedruipt zichzelf en vraagt geen ondersteuning meer voor de maandelijkse bijeenkomsten.

Het samenspel tussen gemeente en initiatiefnemers

Risico's ervaren door gemeente

Laarbeek Werkt heeft een zeer actieve kartrekker. Zij is al sinds de start van het traject betrokken en stopt veel tijd en energie in de organisatie van Laarbeek Werkt. Dit is enerzijds een succesfactor, maar wordt door de gemeente met name aangedragen als risicofactor in de zin dat een initiatief staat of valt met de houding en inspanningen van de kartrekker. Met name passie voor het traject, assertiviteit en continuïteit worden genoemd als belangrijke eigenschappen.

Succesfactoren ervaren door gemeente

De gemeente benoemt de laagdrempeligheid, lokale oriëntatie, vrijblijvendheid en informaliteit van het initiatief als succesfactoren voor het slagen van het traject. Gebleken is dat inwoners zich eenvoudiger tot Laarbeek Werkt wenden, dan naar officiële instanties als het UWV of Senzer (regionaal werkbedrijf). Meer dan Senzer is Laarbeek Werkt doorgedrongen in de 'aders van de samenleving'. Laarbeek Werkt staat dichtbij mensen en de organisatie legt eenvoudig de verbinding tussen de samenleving en ondernemers op lokaal niveau.

Laarbeek Werkt is in voorkomende gevallen een aanvulling op Senzer doordat zij uitgebreidere en andere diensten aanbiedt zoals begeleiding bij digitalisering en voorbereiding en advies op sollicitatiegesprekken. In sommige gevallen werken Laarbeek Werkt en Senzer samen, waarbij Senzer kan voorzien in professioneel advies aan werkzoekenden. De gemeente juicht deze samenwerking toe en brengt partijen met elkaar in verbinding.

Zoals gezegd is de rol van de gemeente bij dit initiatief nagenoeg nihil. De gemeente ervaart de zelfstandigheid van de organisatie van het initiatief als zeer positief.

Risico's ervaren door initiatiefnemer

Er is maar één constante factor in de organisatie van Laarbeek Werkt en dat is de huidige initiatiefnemer. Andere kartrekkers haken na verloop van tijd weer af in verband met andere verplichtingen en/of het vinden van werk. Daarnaast zijn vaste deelnemers aan de bijeenkomsten niet allemaal in staat een organisatorische bijdrage te leveren. Dit maakt het initiatief kwetsbaar. Bijkomend risico is dat de huidige kartrekker zich zo verantwoordelijk voelt dat zij onevenredig veel tijd, energie en geld in de organisatie stopt.

Een belangrijke factor voor het slagen van het initiatief is de overeenstemming tussen de betrokken vrijwilligers. Onduidelijkheid of onenigheid over visie en invulling van het initiatief beperkt het aantal vrijwilligers dat beschikbaar is om te helpen in de organisatie.

De samenwerking met officiële instanties zoals het UWV verloopt niet altijd vlekkeloos. Als voorbeeld wordt hierbij genoemd dat wanneer werkzoekenden die ook bij het UWV staan ingeschreven zich inzetten voor

Laarbeek Werkt, hiervoor van het UWV een snipper- of vrije dag moeten opnemen. Het UWV biedt niet altijd ruimte aan haar cliënten om belangeloos mee te werken aan het initiatief.

Er is geen vaste terugkoppeling van werkzoekenden en bedrijven aan Laarbeek Werkt. Hierdoor is er weinig tot geen zicht op het resultaat. Het jaarlijkse Vacature Café is wel geëvalueerd middels een enquête onder deelnemers.

Succesfactoren ervaren door initiatiefnemer

Laarbeek Werkt is een initiatief met een brede oriëntatie: niet alleen werklozen kunnen bij Laarbeek Werkt terecht, ook mensen die een andere baan zoeken, of geen uitkering ontvangen van het UWV. Hiermee biedt het initiatief diensten aan voor een bredere doelgroep dan bijvoorbeeld het UWV.

Iedereen kan zich op basis van anonimiteit melden bij Laarbeek Werkt. Er worden geen namen genoteerd en persoonsgegevens worden zeker niet doorgespeeld naar derden (UWV, gemeente of werkgevers). Daarbij is deelname ook 'neutraal': deelnemers worden niet beoordeeld in relatie tot bijvoorbeeld het recht op een uitkering.

Laarbeek Werkt is een netwerk van ervaringsdeskundigen (werkzoekenden). Hierdoor is deelname laagdrempelig. Alle werkzoekenden zijn gelijkwaardig. Zij zoeken samen naar informatie en indien gewenst professionele begeleiding.

Laarbeek Werkt heeft korte lijnen met ViERBINDEN (welzijnsorganisatie Laarbeek) en de gemeente, waardoor betrokkenen eenvoudig bij elkaar kunnen worden gebracht zodat problemen integraal kunnen worden opgelost.

De initiatiefnemer is zeer actief en betrokken bij Laarbeek Werkt. Dit uit zich onder andere in het feit dat zij andere initiatieven bezoekt (bijvoorbeeld Broekriem en Inbetweencafé Eindhoven) om daar ideeën op te doen voor Laarbeek Werkt.

Een korte inleiding op Dementievriendelijk Laarbeek: doel, organisatie en resultaten

Wat is Dementievriendelijk Laarbeek?

Dementievriendelijk Laarbeek is een initiatief dat als doelstelling heeft ervoor te zorgen dat mensen met dementie mee (mogen) blijven doen in de samenleving. Met andere woorden: de gemeenschap van Laarbeek moet dementievriendelijk worden, zodat er ruimte is voor dementerenden om mee te doen. Het initiatief

werkt daarom aan informatievoorziening over dementie en creëert mogelijkheden voor dementerenden en hun mantelzorgers om betrokken te blijven in de samenleving. Dementievriendelijk Laarbeek doet daarvoor verschillende dingen, bijvoorbeeld het uitbrengen van informatiemateriaal (flyer), het opvoeren van een toneelstuk om bewustwording over dementie te creëren en het organiseren van bijeenkomsten over dementie voor dementerenden en hun familie, vrienden en mantelzorgers.

Hoe is het initiatief tot stand gekomen?

Het idee voor Dementievriendelijk Laarbeek is ontstaan bij een inwoner die in de naaste familie in aanraking kwam met dementie. Via deze weg is zij betrokken geraakt bij het alzheimercafé in Helmond. Dit café heeft een regionale functie, maar trekt maar weinig belangstelling vanuit Laarbeek. Hierop stelde de inwoner zich de vraag of en hoe de gemeenschap van Laarbeek geactiveerd kon worden rondom dit thema. De inwoner is hierop in gesprek gekomen met een dorpsondersteuner ouderenzorg (werkzaam bij ViERBINDEN) die uiteindelijk het initiatief heeft genomen tot het starten van Dementievriendelijk Laarbeek. Op aangeven van de dorpsondersteuner is er een kleine stuurgroep gevormd die zich bezig is gaan houden met het opstarten van het initiatief. In eerste instantie bestond de stuurgroep uit de dorpsondersteuner, de inwoner die in eerste instantie contact had gezocht en een vrijwilliger die benaderd is door de dorpsondersteuner. Een belangrijke eerste stap is geweest dat de stuurgroep een lokale bijeenkomst heeft georganiseerd voor belangstellenden. Via lokale media is de gemeenschap hierop geattendeerd. Daarnaast zijn enkelen (met name mensen die bekend zijn met welzijnswerk) persoonlijk uitgenodigd per brief. Het doel van de bijeenkomst was het ophalen van wensen, behoeften en ideeën die in de samenleving leven op het gebied van dementie. Deze bijeenkomst is gehouden begin 2015 en hier kwamen ruim 80 belangstellenden op af. Op basis van deze bijeenkomst zijn drie thema's geprioriteerd waarop de stuurgroep haar aandacht is gaan richten:

- Informatievoorziening en bewustwording
- Ketenzorg
- Meldpunt (deze werkgroep is inmiddels opgeheven)

Tot op dit moment heeft de gemeente geen enkele bemoeienis gehad met het initiatief. Dit is een bewuste keuze geweest van de gemeente, aangezien zij alleen wilde participeren als duidelijk was gebleken dat er een behoefte

is in de samenleving waarin dit initiatief voorziet. Vrij snel na de eerste bijeenkomst in 2015 heeft de stuurgroep richting de gemeente de wens geuit dat de gemeente (structureel) betrokken zou raken bij het initiatief. Reden hiervoor voor de stuurgroep, is dat het initiatief voorziet in een behoefte in de samenleving op het gebied van zorg en dat de steun van de gemeente het initiatief een meer formele status kan geven.

De gemeente is niet gevraagd de regierol op zich te nemen, wel om betrokken te zijn. De gemeente heeft hiermee ingestemd en via de deelname van een beleidsambtenaar in de stuurgroep van Dementievriendelijk Laarbeek is de betrokkenheid van de gemeente geborgd. Tevens heeft de gemeente in december 2015 een eenmalige subsidie van € 2.000 toegekend aan het initiatief. In mei 2016 heeft het college van de gemeente Laarbeek een intentieverklaring ondertekend 'Werken aan een dementievriendelijke gemeenschap in Laarbeek'. Met het ondertekenen van dit document onderschrijft de gemeente officieel het lopende initiatief Dementievriendelijk Laarbeek. In het collegebesluit bij de intentieverklaring zegt het college nog dit over haar rol binnen het initiatief: "de gemeente heeft nadrukkelijk niet de trekkersrol op zich genomen, maar is meegelift op de aanwezige energie in de samenleving bij een aantal actieve burgers en ervaringsdeskundigen (vrijwilligers). Op deze manier is de beweging van onderaf tot stand gekomen".³⁶

Hoe is Dementievriendelijk Laarbeek georganiseerd?

Het initiatief wordt geleid door een stuurgroep van 6 personen. Drie hiervan behoren tot de 'grondleggers' van het initiatief, de overige zijn er later bij gevraagd, waaronder een beleidsambtenaar van de gemeente Laarbeek. Drie van de leden van de stuurgroep zijn (oud)voorzitter van één van de drie werkgroepen die zijn gevormd op basis van de drie geselecteerde thema's informatievoorziening en bewustwording, ketenzorg en meldpunt (inmiddels opgeheven). De stuurgroep vergadert ongeveer elke zes weken en is verantwoordelijk voor overkoepelende organisatorische zaken (begroting, communicatie en coördinatie) en het bewaken van de voortgang van de werkgroepen. De werkgroepen vergaderen naar eigen inzicht.

Het samenspel tussen gemeente en initiatiefnemers

Risico's ervaren door gemeente

Rondom een patiënt met dementie is een heel netwerk verzameld van onder andere de huisarts, het sociale wijkteam, een casemanager, familie, mantelzorgers en mogelijk de dorpsondersteuner. Waar het in een eerste stadium informele zorg betreft (familie, mantelzorgers en dorpsondersteuner), gaat deze zorg naar mate de klachten verergeren over in formele zorg (huisarts, casemanager, wijkteam). Er kan onduidelijkheid bestaan over wie hierin de voorttrekkersrol heeft en beslissingen neemt. Beslissingen nemen over vervolgtraject moet een gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn, maar is nu nergens formeel belegd.

Met name in het eerste stadium van de ziekte komt een groot deel van de zorg voor patiënten met dementie op de schouders van mantelzorgers. Hierbij ligt overbelasting op de loer. Er moet vanuit de gemeente en de samenleving voortdurend aandacht zijn voor het welzijn van mantelzorgers om te voorkomen dat zij uitvallen door de werkdruk. De gemeente probeert hierin nu al te faciliteren door het in samenwerking met zorgverzekeraars financieren van respijtzorg.

CZ is een belangrijke speler in de keten rondom zorg voor dementerenden. De relatie tussen de gemeente en CZ is echter vaak moeizaam, omdat de gemeente in de ogen van CZ een relatief kleine speler is en CZ wensen en eisen stelt aan een samenwerking. Wel ziet de gemeente dat CZ en zij aan dezelfde kant staan: ze werken beide aan het doel mensen langer thuis te kunnen verzorgen. Of de samenwerking met CZ goed verloopt is volgens de gemeente in grote mate afhankelijk van de flexibiliteit en creativiteit van de betrokken beleidsambtenaar. Die moet naar ruimte zoeken in de wensen en eisen van CZ en zo proberen een vruchtbare samenwerking tot stand te brengen.

Succesfactoren ervaren door gemeente

Doordat de gemeente nadrukkelijk is aangehaakt bij het initiatief door de betrokkenheid van een beleidsmedewerker, is het voor de gemeente makkelijker mee te denken en kansen te zien waar ze kan bijdragen aan het initiatief. Een voorbeeld hiervan is een onderzoek dat is gestart door de werkgroep ketenzorg naar de behoeften van mantelzorgers. Eén van de resultaten van het onderzoek is dat huishoudelijke medewerkers (met wie patiënten vaak een vertrouwensband hebben) worden ingezet als maatje om mantelzorgers te ontlasten. Hierin ziet de gemeente een kans om het voortouw te nemen en samen te werken met CZ.

De gemeente is positief over de manier waarop de stuurgroep de gemeente, ook in de beginfase, steeds op de hoogte heeft gehouden van de organisatie en vorderingen. Hierdoor zijn de gezette stappen voor de gemeente geen verrassing en heeft zij op het juiste moment aan kunnen haken bij het initiatief.

³⁶ Collegebesluit intentieverklaring Dementievriendelijk Laarbeek, 10 mei 2016

Een belangrijke succesfactor in het slagen van het initiatief is de betrokkenheid en inzet van de vrijwilligers. Zij weten op een slimme manier de kracht van de gemeenschap te benutten en hebben een groot netwerk.

Risico's ervaren door initiatiefnemers

De initiatiefnemers zijn erg blij met de betrokkenheid van de gemeente. Zij zien echter ook dat het slagen hiervan grotendeels afhankelijk is van de attitude van de beleidsmedewerker. Inhoudelijke kennis, betrokkenheid, enthousiasme en samenwerken zijn belangrijke competenties om de betrokkenheid van de gemeente tot meerwaarde te laten zijn.

Initiatiefnemers geven aan dat een dergelijk traject als Dementievriendelijk Laarbeek geen einddatum kent. Altijd zijn er nieuwe doelen te bereiken, het werk houdt niet op. Risico is dat gedurende het proces de energie weglekt en betrokkenen afhaken. Het vasthouden van de positieve energie moet een prominente plek hebben bij het organiseren en coördineren van het initiatief. Dementievriendelijk Laarbeek probeert dit te doen door het regelmatig bij elkaar brengen van vrijwilligers zodat zij elkaar kunnen motiveren, daarnaast het blijven innoveren van de diensten en het werven van nieuwe vrijwilligers.

Initiatiefnemers constateren dat de samenwerking met de gemeentelijke organisatie goed verloopt, maar dat er twijfels zijn over de betrokkenheid van de gemeenteraad. Door betrokken te zijn kan de raad informatie verzamelen die zij in kan zetten bij kaderstelling en besluitvorming. Er is met name behoefte aan een visie op de lange termijn. Een voorbeeld: zorg verlenen via beeldschermen wordt steeds belangrijker. Echter, om op latere leeftijd beeldschermzorg in te kunnen zetten moeten mensen al in een vroeg stadium vertrouwd raken met een computer/tablet. In een eerder stadium kan dit middel ook worden ingezet voor sociale doeleinden (vergroten van de leefwereld, contact onderhouden). Als de raad van dergelijke ontwikkelingen op de hoogte is kan zij hiervoor bij het kaderstellen en vaststellen van beleid de gewenste voorwaarden (financiële mogelijkheden, aanbieden van cursussen, enz.) scheppen.

Veel werk komt neer op de schouders van vrijwilligers. Dit maakt het initiatief kwetsbaar. Er is op terreinen behoefte aan professionele ondersteuning.

Succesfactoren ervaren door initiatiefnemers

Het initiatief is gestart met een bijeenkomst voor inwoners waarbij zij in de gelegenheid zijn gesteld behoeften en wensen aan te geven. Het op deze manier van onderaf starten van het initiatief en aansluiten bij vragen, wensen en behoeften die leven in de samenleving, creëert draagvlak en is een belangrijk element voor het slagen van het initiatief.

De initiatiefnemers waarderen de betrokkenheid van de gemeente zeer. Door de betrokkenheid laat zij zien dat ze het initiatief steunt en dit geeft statuur aan het initiatief. De overtuiging is dat de gemeente wel betrokken moet zijn, maar geen voortrekkers-/regierol heeft. De initiatiefnemers zijn blij met de rol die de gemeente pakt. Ze is een betrokken partner die bereid is tot samenwerking en meedenken. Door haar betrokkenheid zijn lijnen naar formele instanties kort.

Dat de gemeente niet de initiatiefnemer is en ook geen regierol heeft, is volgens de initiatiefnemers belangrijk om de laagdrempeligheid van het initiatief te waarborgen. Vrijwilligers komen, in tegenstelling tot professionals of gemeenteambtenaren, niet bedreigend over op inwoners. Daarnaast zijn vrijwilligers makkelijker benaderbaar dan de gemeente of officiële instanties.

Het initiatief is zelfsturend en zelf organiserend. Dit maakt de organisatie flexibel en benaderbaar. Dit wordt versterkt doordat de initiatiefnemers en vrijwilligers bekend zijn in het dorp. Dit maakt dat de lijnen kort zijn, netwerken klein zijn en gemakkelijk in te schakelen.

De rol van de initiatiefnemers is essentieel voor het slagen van het traject. Omdat zij bekend zijn in het dorp weten zij de juiste mensen te benaderen en door hun actieve houding in de samenleving is het mogelijk verschillende initiatieven met elkaar in verbinding te brengen. Voorbeeld hiervan is de link met activerende huisbezoeken waarbij vrijwilligers elke twee jaar de inwoners van 75+ bezoeken om eventuele hulpvragen in kaart te brengen en hen te motiveren te blijven participeren in de samenleving. De vrijwilligers die deze huisbezoeken afleggen kunnen een signaleringsfunctie hebben voor wat betreft een vroeg stadium van dementie. Door beide initiatieven met elkaar te verbinden wordt de slagkracht van Dementievriendelijk Laarbeek vergroot.

3

Samenspel in de toekomst

In de eerste twee hoofdstukken is uiteengezet welke ambities de beide gemeenten hebben wat betreft het samenspel tussen gemeente en samenleving en hoe dit nu in de praktijk vorm krijgt. In dit hoofdstuk worden de bevindingen samengebracht in een overkoepelende analyse. Gekeken wordt welke suggesties voor de toekomst uit de bevindingen naar voren komen en welke aandachtspunten er zijn. Dit zijn enerzijds suggesties die gedaan zijn door respondenten, anderzijds zijn het resultaten van een analyse van het onderzoeksbureau. Er is geprobeerd zoveel mogelijk te kijken naar suggesties die voor beide gemeenten relevant zijn.

3.1 / De waarde van inwonersinitiatieven

De onderzochte initiatieven van inwoners hebben een aantal kenmerken gemeenschappelijk:

- / De lokale oriëntatie van initiatieven draagt bij aan het slagen van de initiatieven. Netwerken zijn klein en bekend, zorg is dichtbij.
- / Laagdrempeligheid. Verschillende elementen spelen hierbij een rol. Onder andere financiële laagdrempeligheid (Chill Out, Laarbeek Werkt), kleine netwerken uit de buurt, 'ons kent ons'.
- / Vrijblijvendheid van deelname aan initiatieven. Hulpvragers en hulpbieders hebben geen verplichtingen met betrekking tot hoe lang en hoeveel ze betrokken zijn, deelname gaat uit van datgene wat je zelf kunt bieden.
- / Zelfstandig handelen van de organisatie van een initiatief is een sleutel tot succes: het geeft ruimte aan organisaties naar eigen inzicht te handelen en maatwerk te bieden zonder gebonden te zijn aan wetgeving/structuur/regels.
- / Betrokkenheid van vrijwilligers. Alle initiatieven hebben enkele zeer betrokken en actieve vrijwilligers. Zij zijn hard nodig om het initiatief draaiende te houden.
- / Initiatieven starten van onderuit de samenleving waardoor ze aansluiten bij de vraag die in de samenleving leeft.

Daarmee hebben deze initiatieven een meerwaarde ten opzichte van meer formele zorginitiatieven die aan regels zijn gebonden en veelal worden gedreven door efficiency. De informele en de formele zorg werken wel in het verlengde van elkaar. Initiatieven houden zich bezig met het bieden van informele zorg. Er komt in veel gevallen echter een moment dat informele zorg overgaat naar formele zorg (bijvoorbeeld bij ZCG en Dementievriendelijk Laarbeek). In de praktijk blijkt dat deze overgang soms lastig te maken is. Er bestaat onduidelijkheid over waar welke verantwoordelijkheden liggen, wie de beslissingen mag en moet nemen, welke betrokkenen een rol hebben en hoe de verhoudingen zijn. Dat samenspel tussen formele en informele zorg moet dus nog verder worden ingeregeld.

Alle onderzochte initiatieven worden gedragen door enthousiaste vrijwilligers die zich belangeloos inzetten voor het slagen van het initiatief. Dat is ook kwetsbaar. De afhankelijkheid van individuele personen met bepaalde competenties en kwaliteiten en passie voor het werk is groot. De vraag is hoe de continuïteit van die initiatieven dan kan worden geborgd. Het werven en 'opleiden' van nieuwe vrijwilligers is belangrijk, net als het verankeren van inzichten en ervaringen. Dat kan door de drukte van het vrijwilligerswerk op de achtergrond raken.

Veel initiatiefnemers geven ook aan dat er behoefte is aan evaluatie (Laarbeek Werkt, Chill Out, Dementievriendelijk Laarbeek). Regelmatige evaluatie biedt mogelijkheden om zaken anders te organiseren, in te spelen op (nieuwe) behoeften en aanpassingen te doen die het initiatief toekomstbestendig maken. Toch komen de betrokkenen daar zelf onvoldoende toe, vinden zij.

3.2 / De waarde van een betrokken gemeente

Veel initiatieven van inwoners worden vanuit de gemeente gefaciliteerd. Zo worden inwoners bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten uitgedaagd aan te geven waar ze behoefte aan hebben en daar zelf initiatieven op te ontwikkelen. Dat opstarten wordt dan verder aangemoedigd met een eenmalige financiële bijdrage waarover nauwelijks verantwoording hoeft te worden afgelegd. Beide gemeenten zijn er ook op gericht om vrijwilligers de ruimte te geven om zelf hun activiteiten te organiseren en te bepalen hoe formeel dat gaat.

Hoewel initiatiefnemers het waarderen dat zij zelf de regie hebben, geven zij ook aan dat verbinding met de gemeente in veel gevallen wel gewenst is. Deze verbinding heeft in ieder geval drie elementen:

- Er spreekt waardering uit
- Het geeft een initiatief status ('het opent deuren', vrijwilligers hebben zelf geen officiële status)
- De druk op vrijwilligers is vaak groot en zij kunnen niet alles alleen (professionele ondersteuning is gewenst)

Er is grote tevredenheid over de rol van de dorpsondersteuner in dezen. Deze fungeert vaak als linkin-pin tussen de initiatiefnemers en de gemeente. Dorpsondersteuners zijn bekend in het dorp, weten hoe de hazen lopen en hebben korte lijnen met de gemeente. Deze semiprofessionele ondersteuning is een goede vorm om betrokkenheid bij initiatieven vorm te geven.

De dorpsondersteuner verlicht ook de druk op vrijwilligers, die extra groot kan zijn wanneer ze mantelzorgers zijn van familieleden. In aanvulling op die dorpsondersteuner is er soms ook behoefte aan specifieke zorgondersteuning, zeker als die vakkennis niet toevallig aanwezig is bij één of meer vrijwilligers. De gemeente kan overwegen hierbij te helpen. Het mes snijdt hier namelijk aan twee kanten: professionele ondersteuning beperkt overbelasting van vrijwilligers en ongewenste incidenten, en draagt daarmee ook bij aan de continuïteit van vrijwilligers en gebruikers van een initiatief.

3.3 / Omgangsregels

Het wordt gewaardeerd als de gemeente helder is over haar betrokkenheid. Wat kan de gemeente wel en niet bieden? Vaak gaat het hier om afspraken op het niveau van de beleidsmedewerker. Initiatieven zijn erbij gebaat als de gemeente c.q. beleidsmedewerkers eerlijk is/zijn over wat ze wel en niet kunnen en willen bieden. Succesvoorbeeld hierbij is de communicatie met Dementievriendelijk Laarbeek waar de gemeente Laarbeek vanaf het begin duidelijk is geweest over wat zij wel en ook wat zij niet doet (regierol nemen, alleen verbinding zoeken als er draagvlak is in de samenleving).

Verder is het belangrijk om bij het samenspel tussen gemeente en gemeenschap rekening te houden met de cultuurverschillen tussen beide. Vrijwillige initiatieven zijn minimaal gebonden aan regels, de organisatie is niet geformaliseerd en er kan maatwerk geboden worden. Juist waar de verbinding gelegd kan worden met professionele organisaties zoals het UWV en zorgverzekeraars, kan de gemeente de brug slaan, zoals dat is gebeurd bij Dementievriendelijk Laarbeek. Formele instanties hebben veel minder bewegingsruimte en stellen eisen.

De gemeente zelf is ook formeler en meer georganiseerd. Dat heeft soms goede redenen en dat wordt niet altijd beseft door vrijwilligers en mantelzorgers. Beide gemeenten hebben trouwens wel die formele opstelling naar hen terug gedrongen. Daardoor is meer samenwerking op basis van vertrouwen ontstaan. Daar waar deze vertrouwensband er is (bijvoorbeeld Chill Out) wordt deze zeer gewaardeerd.

Bijlage 1 Bronnen

Op basis van een informatie-uitvraag hebben de organisaties en initiatieven bronmateriaal aangeleverd. De volgende documenten geraadpleegd, gerangschikt naar gemeente:

Gemeente Gemert-Bakel

- / Coalitieakkoord 2014-2018
- / Collegeprogramma IN HET KORT
- / Presentatie verbinding coalitieakkoord provincie (20150715)
- / Presentatie collegeprogramma t.b.v. commissies
- / Burgerparticipatie – uitgangspunten werkwijze 2017
- / Goudenregels overheidsparticipatie + resultaat
- / Begroting 2017 en meerjarenraming 2018-2020
- / Jaarrekening 2015
- / Programmabegroting 2016
- / Programmabegroting 2015
- / Notitie Sociale Innovatie (20170406)

Het bestuur van de Zorgcoöperatie Gemert heeft de volgende documenten aangeleverd:

- / Beschikking Zorgcoöperatie Gemert 2015 (20150414)
- / Brief raad aansturing dorpsondersteuners (20160503)
- / Brief college aansturing dorpsondersteuners Gemert-Bakel (20160624)
- / Subsidieverzoek rolstoel (20160624)
- / Beschikking aanvraag subsidie duwrolstoel (20160726)
- / Notitie Sociale Innovatie (20170406)

Gemeente Laarbeek

- / Coalitieakkoord 2014-2018
- / Collegeprogramma 2014-2018
- / Toekomstvisie Laarbeek 2013
- / Loslaten in vertrouwen voor gemeenteraden
- / Verschuivende verantwoordelijkheden SCP (hoofdstuk 14)
- / Programmabegroting 2017
- / Wmo-beleidsplan 2015-2018

Gemeente Laarbeek heeft veel documenten aangeleverd die betrekking hebben op bestaande initiatieven. Deze documenten zijn gescand en de inhoud is gebruikt als achtergrondinformatie om inzicht te krijgen wat de gemeente Laarbeek al doet in het samenspel tussen gemeente en gemeenschap:

- / Gezondheidsrace Laarbeek
- / Collegevoorstel ter info opzet GR nieuwe stijl (20150922)

- / Collegebesluit ter info opzet GR nieuwe stijl (201509)
- / College Laarbeek Sportief en Nationale Sportweek
- / Collegebesluit Laarbeek Sportief en Nationale Sportweek
- / College Expeditie Laarbeek 2017-2018
- / Collegebesluit Expeditie Laarbeek
- / Uitnodiging deelname sportkennismaking (20150906)
- / Uitnodiging Laarbeek Sportief 2017
- / Advertentie MooiLaarbeek / Laarbeek Sportief
- / Burgerinitiatieven in de openbare ruimte, kortweg BuurtIdee
- / BW advies burgerinitiatieven in de openbare ruimte kortweg BuurtIdee
- / Communicatie stuk project leer investeren in uw netwerk
- / Wmo beleidsplan 2014
- / Beoordeling interventie Gezondheidsrace Laarbeek
- / Evaluatie Laarbeek Sportief 2016
- / Evaluatie opzet Expeditie Laarbeek
- / E-mail verzenden retailnota Laarbeek 2015
- / Groenbeleidsplan 2011
- / Handreiking voor gezondheidsbevordering vanuit burgerinitiatief
- / Bericht resultaat GR 2014
- / Persbericht GR nieuwe stijl
- / Memo behorende bij raadsbesluit Groenbeleidsplan 2011
- / Memo evaluatiepunten Laarbeek Sportief 2015
- / Memo voorbeeld burgerparticipatie
- / Nota LGB Laarbeek 09-12
- / Raad – Evaluatie Huishoudelijke hulp toelage 2015 en doorontwikkeling huishoudelijk ondersteuning
- / Raad – Vaststelling ‘subsidieprogramma Maatschappelijk domein 2016-2019’
- / Raadsbesluit – verlening dienstverleningsovereenkomst zorg tot 1 januari 2017
- / Raadsbesluit – wijziging afstemmingsverordening Participatieweg 2016
- / Raamwerk Gezondheidsrace nieuwe stijl januari 2016
- / Rapport onderzoek rekenkamercommissie Laarbeek en Gemert-Bakel
- / Retailnota Laarbeek 2015
- / RIB Beleidsplan jeugdhulp Peelregio 2015-2016 en Verordening jeugdhulp Peelgemeente
- / RIB Besluitvorming in het kader van de transitie jeugdzorg (notitie 21 voor de jeugd 2.0)
- / RIB Herbeoordelingstraject overgangsccliënten AWBZ, Jeugdzorg en Zorgverzekeringswet
- / RIB Inkoop Jeugdzorg Zuidoost-Brabant
- / RIB Inventarisatie Participatieweg-banenafpraak voor de gemeente Laarbeek
- / RIB Nadere regels maatschappelijke ondersteuning 2015 en nadere regels jeugd 2015
- / RIB Uitgangspunten en plan van aanpak voor de voorbereiding van de transitie Jeugdzorg in de Peelregio
- / RIB Uitvoeringstaken Sociaal Domein 2015-1400468
- / RIB Uitvoeringstaken Sociaal Domein 2015 – 1500491
- / RIB Update certificering Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant
- / RIB Vaststelling verordeningen Participatieweg
- / RIB Verlenging dienstverleningsovereenkomst Zorg tot 1 januari 2017
- / RIB Voorstel tot vaststelling beleidskader Jeugdhulp in de Peelregio
- / RIB Voorstel tot vaststelling van de Strategische Kadernotitie Participatieweg Peelregio (januari 2014)
- / RIB Voorstel tot vaststelling van de Verordening Maatschappelijke ondersteuning Peelregio Laarbeek 2015 en intrekking van de Verordening Maatschappelijke ondersteuning Peelregio Laarbeek 2014
- / RIB Voortgang Pilot Zorg dichtbij
- / RIB Wijziging afstemmingsverordening Participatieweg 2016
- / Samenvatting resultaten Gezondheidsrace 2010-2012
- / Subsidieprogramma Maatschappelijk Domein 2016-2019
- / Verslag ovl Sportkennismaking (20150302)
- / Vragenlijst GR 3 einde teamleden 2014
- / Vragenlijst GR 3 start teamleden

Voor het initiatief Dementievriendelijk Laarbeek zijn de volgende documenten aangeleverd (niet van alle documenten zijn data bekend):

- / Artikel MooiLaarbeekkrant (20160128)
- / Artikel MooiLaarbeekkrant dementievriendelijk toneel (20160303)
- / Artikel ED Dementie
- / Dementievriendelijk Laarbeek in de krant (20161224)
- / Folder Laarbeek Dementievriendelijke gemeenschap

- / Persbericht Dementievriendelijk dag
- / Persbericht Laarbeek Dementievriendelijk (20160922)
- / Beschikking Dementievriendelijke gemeente
- / Gezondheidsnota Laarbeek 2011
- / Intentieverklaring DVG
- / Opzet Dementievriendelijk dag bij Grootenhout (20160519)
- / Verslagen stuurgroep DV Laarbeek van 20151215, 20151021, 20161103, 20160309, 20160721, 20170110, 20170328)
- / Ketenzorg Dementie 1^e bijeenkomst (20150521)
- / Verslag evaluatie ketenzorg Dementie (20151013)
- / 2^e opzet Meldpunt dementie Laarbeek

Bijlage 2 Gesprekspartners

Hieronder wordt vermeld welke personen zijn geïnterviewd, gerangschikt naar gemeente en indien relevant naar initiatief.

Gemert-Bakel

Oriënterend gesprek:

- / Remco Groenendal (manager Sociaal domein)
- / Jan Bevers (wethouder Sociaal domein)

De Zorgcoöperatie Gemert:

- / Birgitte van Bladel (ambtenaar)
- / Janine Rechters (ambtenaar)
- / Harrie Verkampen (bestuurslid)
- / Hans Van Dijk (bestuurslid)
- / Yvonne Heynen (bestuurslid)
- / Ad Tuijtelars (bestuurslid)
- / Jan Wagemakers (voorzitter)

Chill Out:

- / Hannie Penninx (dorpsondersteuner)
- / Neeltje van Hoof (ambtenaar)
- / Sasje van Huet (initiatiefnemer)
- / Petra Croijmans (initiatiefnemer)
- / Joyce Snijders (initiatiefnemer)

Laarbeek

Oriënterend gesprek:

- / Dolf Haank (afdelingsmanager Beleid en Projecten)
- / Johan Briels (wethouder Sociaal domein)

Laarbeek Werkt!

- / Lisette Heesakkers (ambtenaar)
- / Esther Béguin-Van Koert (initiatiefnemer)

Dementievriendelijk Laarbeek

- / Rianne Schwillens (ambtenaar)
- / Sissy van de Weijer (initiatiefnemer)
- / Hanny Vlemmings (initiatiefnemer)

Bijlage 3 Digitale enquête caseselectie

Respondenten Laarbeek

- / Beleidsmedewerkers gemeente
- / Buurtsportcoach
- / Leden van het dorpsplatform
- / Lid Wmo-raad
- / Administratief medewerkster bouw
- / Leden dorpsvereniging
- / Beleidsadviseur Laarbeek
- / Wijkverpleegkundige en vrijwilliger in de zorg

Respondenten Gemert-Bakel

- / Beleidsmedewerkers gemeente
- / Regisseur Wmo
- / Hulpverlener SPV gezinstherapeut
- / Woningcorporatie
- / Wmo-consulent
- / Strategisch beleidsmedewerker sociaal domein

Digitale enquête

1. Wat is uw achtergrond (organisatie en functie)?

Inleiding op vragen:

Participatie in het sociaal domein

In de lijst hieronder kunt u twee voorbeelden van participatie in het sociaal domein in de gemeente Laarbeek/Gemert-Bakel beschrijven. We vragen om een korte toelichting, de betrokken doelgroep en periode. Ook vragen we naar de vorm van participatie: van wie was het initiatief, en ging het om meedenken of meedoen?

Het mag gaan om een succesvol voorbeeld, maar ook om een voorbeeld waarbij dat minder duidelijk is.

Als u meer dan twee voorbeelden heeft, kunt u dat onderaan de pagina aangeven.

Per voorbeeld zijn de volgende vragen gesteld:

2. Kunt u een korte omschrijving van het project geven?
3. Op welke doelgroep(en) heeft het project betrekking?

4. Welke periode beslaat dit project?
5. Binnen welke wet(ten) valt dit project?
6. Wie had het initiatief binnen dit project en ging het om meedenken of meedoen?
7. Waarom is dit volgens u een geschikt project voor de rekenkamercommissie om te onderzoeken?

Resultaten gemeente Gemert-Bakel

Initiatief bij gemeenschap, nadruk op meedoen

1. De Vrije Verbinding Gemert (2x genoemd / Wmo)
2. Dagbesteding (zonder titel) (1x genoemd / Wmo)
3. Zorgcoöperatie Gemert (1x genoemd / Wmo)
4. Samenwerking Kledingbank+ Cliëntenraad Werk en inkomen (1x genoemd / Participatiewet)
5. Verschillende initiatieven cliëntenraad Werk en Inkomen (1x genoemd / Participatiewet)
6. Zelfstandige woningen voor eenzame ouderen (1x genoemd / Wmo)
7. Chill Out (1x genoemd, Jeugdwet)

Initiatief bij gemeente, nadruk op meedoen

8. Dorpsondersteuner (1x genoemd / Wmo, Jeugdwet)
9. Informele zorgnetwerken (2x genoemd / Wmo, Jeugdwet)
10. Project Sociale Innovatie (1x genoemd / Wmo, Jeugdwet, Participatiewet)
11. De werkplek in de gemeente (1x genoemd, Wmo, Jeugdwet, Participatiewet)

Initiatief bij gemeente, nadruk op meedenken

12. Nieuwe vorm cliëntenparticipatie (1x genoemd / Wmo, Jeugdwet, Participatiewet)

Resultaten gemeente Laarbeek

Initiatief bij gemeenschap, nadruk op meedoen

1. Gezondheidsrace Laarbeek (4x genoemd / Wmo)
2. Runningteam Laarbeek (1x genoemd / Jeugdwet)
3. Laarbeek Werkt! (2x genoemd / Wmo)
4. Leefbaarheidsinitiatieven (1x genoemd / overig)
5. AED-project (1x genoemd / Wmo)
6. Wijkimplementatie Mariahout (2x genoemd / Wmo)
7. Repaircafé (1x genoemd / Participatiewet/Wmo)
8. Super sociaal (1x genoemd, Participatiewet)

Initiatief bij gemeente, nadruk op meedoen

9. Laarbeek sportief (1x genoemd / Wmo)

Initiatief bij gemeenschap, nadruk op meedenken

10. Dementievriendelijk Laarbeek (1x genoemd / Wmo)

Bijlage 4 Bestuurlijke reactie college Gemert-Bakel

Gemert, 8 december 2017

Verzonden: 11 december 2017

Geachte heer Van Heijnsbergen,

Hierbij ontvangt u de reactie van het college van burgemeester en wethouders op het Rapport Rekenkamercommissie onderzoek participatie in het sociaal domein.

Algemene opmerkingen bij Chill Out

- Wij zijn blij dat naar voren is gekomen dat de dorpsondersteuners als zeer positief worden ervaren;
- Het is een herkenbaar signaal dat er behoefte is aan evaluatiemomenten. Wij wilden als gemeente hier in eerste instantie buiten blijven om ruimte te geven aan initiatieven. Het is een speelveld waar we telkens opnieuw moeten inschatten in hoeverre en of wij als gemeente een rol moeten innemen bij een initiatief vanuit de samenleving;
- We herkennen dat de denkracht in de samenleving ondersteund moet worden door daadkracht vanuit de gemeente. Dit hebben wij ook in andere participatie trajecten ontdekt. Als gemeente hoopten wij dat de gemeenschap kansen op kon pakken en dat er daarvoor alleen ruimte moest worden gegeven aan initiatieven. Echter, er moet ook ondersteuning worden geregeld om een initiatief verder te helpen. Inwoners hebben niet altijd de tijd of de ervaring om de uitvoering op te pakken.

Algemene opmerkingen bij Zorg Coöperatie Gemert (ZCG)

De Zorg Coöperatie Gemert is het op een aantal onderwerpen fundamenteel oneens met de wijze waarop de ondersteuning vanuit de gemeente wordt ingevuld bij de uitvoering. Aangezien het college openstaat voor iedere suggestie die de uitvoering kan verbeteren, heeft naar aanleiding daarvan recent een gesprek met het bestuur van de Zorg Coöperatie Gemert en wethouder Jan Bevers plaatsgevonden. Tijdens dit gesprek zijn er verschillende afspraken gemaakt over verbetering in de samenwerking. Ook is de rol van de ZCG in de Dementie Vriendelijke Gemeente even aan de orde geweest. Hierover wordt nog een aparte afspraak gemaakt.. Wij zijn optimistisch over deze ontwikkelingen.

Echter, in deze brief reageren we nog op de volgende inhoudelijke punten:

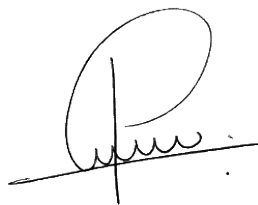
- In het eerste half jaar is er een overgangperiode geweest van Peel 6.1 naar de Peelgemeenten. We herkennen opmerkingen over situaties waar we zelf ook niet blij mee waren. Inmiddels ligt de opstart periode achter ons en zijn de achterstanden weggewerkt.
- In het proces willen we nog beter van elkaar leren om de ondersteuning en zorg van onze mensen in het formele en informele circuit nog beter op elkaar af te stemmen. Vanuit dit gezamenlijk leerproces zijn er verschillende afspraken gemaakt met de ZCG en de gemeente.
- Afgesproken wordt dat een vast contactpersoon maandelijks overleg heeft met de ZCG om vanuit casussen specifieke signalen te bespreken. Ook voor andere vragen is er een vast aanspreekpunt, zij zorgt dat vragen/knelpunten bij de juiste persoon terecht komt en zorgt voor een terugkoppeling.

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Neem dan contact op met de heer Remco Groenendal. Mail naar gemeente@gemert-bakel.nl onder vermelding van ons kenmerk van deze brief of bel naar ons algemene nummer (0492) 378 500.

Hoogachtend,

het college van burgemeester en wethouders,
de secretaris,

A.A.T.G. Jansen MBA

de burgemeester,

ing. M.S. van Veen